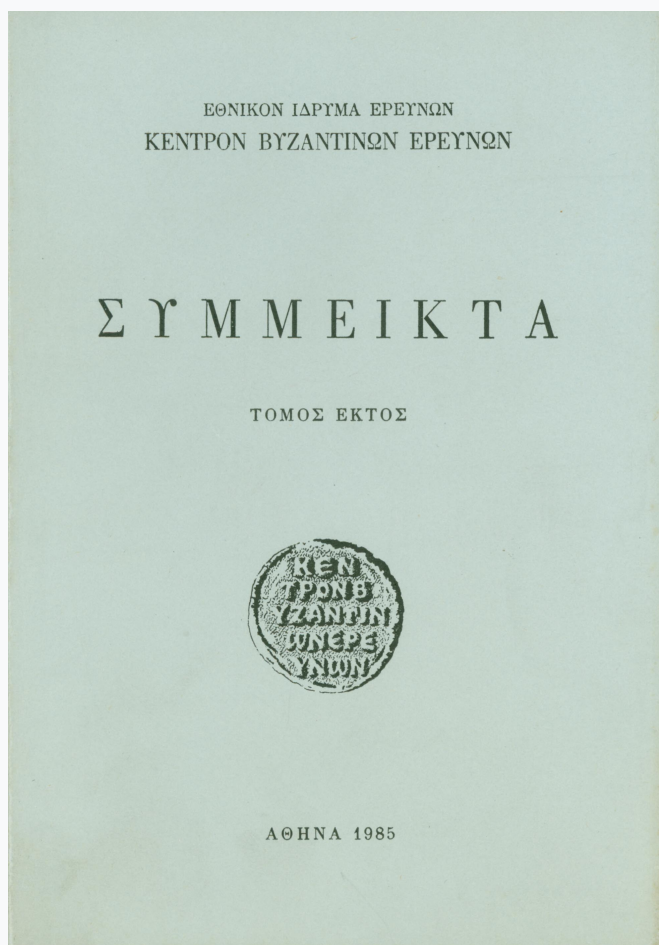

Byzantina Symmeikta

Vol 6 (1985)

SYMMEIKTA 6

Τιμές αγαθών και άμοιβές εργασίας στη
βενετοκρατούμενη Κρήτη (16ος αϊ.)

Χρύσα Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

doi: [10.12681/byzsym.694](https://doi.org/10.12681/byzsym.694)

Copyright © 2014, Χρύσα Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

To cite this article:

ΜΑΛΤΕΖΟΥ Χ. Α. (1985). Τιμές αγαθών και άμοιβές εργασίας στη βενετοκρατούμενη Κρήτη (16ος αϊ.). *Byzantina Symmeikta*, 6, 1–32. <https://doi.org/10.12681/byzsym.694>

ΤΙΜΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΗ ΒΕΝΕΤΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΗ ΚΡΗΤΗ (16ος αί.)

Τὸ κατάστιχο ἀρ. 6 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στὴν Πάτμο ἀνήκει στὴν πλούσια ἀρχειακὴ συλλογὴ τοῦ μοναστηριοῦ ποὺ ἀφορᾷ τὸ πατμιακὸ μετόχι στὸν Στύλο τῆς Κρήτης¹. Εἶναι ἓνα μικρὸ κατάστιχο 42 φύλλων², διαστάσεων 0,31 × 0,11, στὸ ὁποῖο ἔχουν καταχωριστεῖ οἱ ἔξοδες τοῦ μετοchioῦ ἀπὸ τὸ 1595 ὡς τὸ 1601, οἱ εἰσπράξεις, τὰ ὀνόματα τῶν χρεωφειλετῶν μὲ τὰ ἀντίστοιχα χρήη καὶ τὰ ἐξοφλητικὰ σημειώματα, καὶ οἱ λογαριασμοὶ γενικὰ τοῦ οἰκονόμου. Ἀπὸ τὰ 54 κατάστιχα τοῦ Στύλου ποὺ σώζονται στὸ μοναστηριακὸ ἀρχεῖο τὰ 7 εἶναι κατάστιχα ἐξόδων τοῦ μετοchioῦ· ἀπὸ τὰ τελευταῖα, τὸ κατάστιχο ἀρ. 6 εἶναι τὸ παλαιότερο χρονολογικὰ³. Ἡ χρησιμότητά τοῦ ὕλικου ποὺ προσφέρεται ἀπὸ τὴν καταγραφὴ τῶν δοσοληψιῶν εἶναι πολλαπλή. Παρέχονται ποικίλες πληροφορίες γιὰ τὰ εἴδη καὶ τὴν τιμὴ τῶν προϊόντων καὶ ἐμπορευμάτων στὰ τέλη τοῦ 16ου αἰ., γιὰ τὴν ἀξία τῶν νομισμάτων, γιὰ τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τὴν ἀμοιβὴ τῶν ἐργαζομένων, γιὰ τὴ χρονολόγησιν τῶν κτισμάτων τοῦ μετοchioῦ καὶ τὴν εἰκονογράφηση τοῦ ναοῦ⁴, γιὰ τὰ μέτρα καὶ τὰ ζύγια τῆς ἐποχῆς, γιὰ τοὺς τελωνειακοὺς δασμοὺς⁵, γιὰ τὰ εἰσοδήματα τέλος τοῦ μετοchioῦ. Ἀπὸ γλωσσικὴ, ἐπίσης, ἀποψὴ τὸ σημειωματάριο τοῦ Στύλου πρρουσιάζει ἰδιαιτέρο ἐνδιαφέρον, πλούσιο καθὼς εἶναι σὲ λέξεις καὶ ὄρους τῆς τότε λαλουμένης δημοτικῆς γλώσσας.

Τὸ ὄνομα τοῦ οἰκονόμου ποὺ κρατοῦσε τοὺς λογαριασμοὺς ἐσόδων καὶ ἐξό-

1. Γιὰ τὸ μετόχι τῆς μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τῆς Πάτμου στὸν Στύλο βλ. Χ ρ ύ σ α ς Μ α λ τ έ ζ ο υ, *Τὰ λατινικὰ ἔγγραφα τοῦ πατμιακοῦ ἀρχείου*, Σύμμεικτα 2 (1970), σελ. 349 κέ.

2. Λευκὰ εἶναι τὰ φύλλα 2^v, 3^v, 42^{r-v}, 16^v - 18, 39.

3. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κατάστιχα ἀφοροῦν πακτωσιές, ἐντριτίες, ὀφειλὲς καλλιεργητῶν καὶ ἐκτιμήσεις. Τὰ κατάστιχα τῶν ἐξόδων εἶναι τὰ ἐξῆς: ἀρ. 15 (1620 - 1622), 45₁₇₋₁₈ (1631), 26 (1636 - 1638), 45₉ (1637), 45₁₅ (1689).

4. Οἱ ἀναφορὲς στὴν ἐργασία τοῦ ζωγράφου Ἰωάννη Ντελούσα, ποὺ ἐπλερώθηκε τὸν κόπον τοῦ εἰς ταῖς εἰκόνας ποὺ ἔκαμε, ἔχουν δημοσιευτεῖ καὶ μελετηθεῖ ἀπὸ τὸν Μ. Χατζηδάκη στὸ βιβλίο του *Εἰκόνες τῆς Πάτμου. Ζητήματα βυζαντινῆς καὶ μεταβυζαντινῆς ζωγραφικῆς*, Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος 1977, σελ. 30.

5. Σημειώνονται λ.χ. τὰ ἔξοδα γιὰ τὸ κομμέρκι τοῦ λαδιοῦ, τοῦ τυριοῦ, τοῦ κρασιοῦ, τοῦ μαλλινοῦ κ.ἄ. (βλ. φ. 13, 14^v, 19^v, 38).

δων τοῦ μετοchioῦ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἐτῶν ἀπὸ τὸ 1595 ὡς τὸ 1601 δὲν μᾶς εἶναι γνωστό. Εἶχε ἔλθει πάντως ἀπὸ τὴν Πάτμο¹ καὶ εἶχε διαδεχθεῖ τὸν Νεκτάριο Πάγκαλο, ὁ ὁποῖος μαρτυρεῖται οἰκονόμος ὡς τὸ 1595². Ἐξάλλου, ὁ Πάγκαλος μνημονεύεται συχνὰ στὸ κατάστιχο ὡς παλαιὸς οἰκονόμος³. Ἡ καταγραφὴ τῶν λογαριασμῶν στὰ φύλλα τοῦ σημειωματαρίου δὲν ἀκολουθεῖ χρονολογικὴ σειρὰ. Στὸ ἴδιο φύλλο καταγράφονται σημειώματα μὲ διάφορες χρονολογίες, ἐνῶ πολλὰ καταχωρίζονται ἀχρονολόγητα ἢ μὲ μόνη τὴν ἡμερομηνία. Ἐξαίρεση ἀποτελοῦν τὰ σημειώματα στὰ φύλλα 10 - 12^v, τὰ ὁποῖα ἔχουν πλήρεις χρονολογικὲς ἐνδείξεις (ἔτος, μῆνας, ἡμέρα). Ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ἔχουν καταγραφεῖ ὁρισμένοι λογαριασμοί, παρὰ τὴν ἀνακολουθία ποὺ παρατηρεῖται στὴ χρονολογικὴ διάταξη, συμπεραίνεται ὅτι στὴ χρονολόγηση χρησιμοποιεῖται τὸ βενετικὸ ἔθος (*more veneto*), δηλ. στὰ σημειώματα τῶν μηνῶν Ἰανουαρίου καὶ Φεβρουαρίου διατηρεῖται ἡ χρονολογία τοῦ προηγούμενου ἔτους. Οἱ λογαριασμοὶ χωρίζονται μεταξὺ τους μὲ μία ὀριζόντια γραμμὴ. Ἀρκετοὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἔχουν διαγραφεῖ συνήθως μὲ μία ἢ δύο πλάγιες γραμμὲς ἢ ἀκόμη καὶ χιαστί, εἴτε γιατί εἶχε τακτοποιηθεῖ ἡ ἐξόφλησή τους εἴτε γιατί ὁ οἰκονόμος τοὺς περνοῦσε σὲ ἄλλο φύλλο, συγκεντρώνοντας τὰ ἔξοδα ποὺ ἀνῆκαν στὴν ἴδια κατηγορία⁴, εἴτε πάλι γιατί τοὺς ἔγραφε σὲ ἄλλο κατάστιχο⁵. Δὲν πρέπει, ἄλλωστε, νὰ εἶναι σπάνιες οἱ φορὲς ποὺ οἱ δαπάνες ἀνακεφαλαιώνονται καὶ ἐπομένως καταγράφονται δύο φορές. Τοῦτο προκύπτει ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ δαπάνη τῶν 6 λιρῶν γιὰ τὴν καταχώριση τοῦ δουκικοῦ ἐγγράφου τοῦ ἔτους 1596, μὲ τὸ ὁποῖο ἡ Βενετία ἀν ανέωσε τὸ προνόμιο τῶν μοναχῶν τοῦ Στύλου νὰ πουλοῦν τὸ σιτάρι τοὺς χωρὶς τὴν ἐπέμβαση τῶν ἀντιπροσώπων τῆς⁶, μνημονεύεται στὸ κατάστιχο δύο φορές⁷. Ἄν ὅμως εἶναι εὐκόλο νὰ πιστοποιήσουμε ὅτι ἡ λέξερα *δουκάλ τοῦ σιταριοῦ* ταυτίζεται μὲ τὴ γραφὴν τοῦ σενάτου διὰ τὸ σιτάρι, εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀπομονώσουμε μὲ

1. Στὸ φ. 19^v σημειώνεται: . . . *ὅταν ἤρχουμον εἰς τὴν Κρήτην*. . .

2. Βλ. Χρυσόστομο Φλωρεντῆ, *Βραβεῖον τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Πάτμου*, Ἀθήνα 1980, σελ. 12, σημ. 3. Τὸ 1601 μαρτυρεῖται οἰκονόμος τοῦ Στύλου ὁ Ἰάκωβος Σιφναῖος (βλ. Χατζηδάκη, ὁ.π., σελ. 29), ὁ ὁποῖος μνημονεύεται στὰ φύλλα 19^v καὶ 37^v τοῦ καταστίχου (1597, 5 Μαρτίου): *ἔδωκα του παπᾶ κὺρ Ἰακώβου τοῦ Συφνίου διὰ νὰ πάρει εἰς τὸ μοναστήρι καθὼς μοῦ ἐγράφαν οἱ πατέρες*. . .

3. Βλ. φ. 8^v, 20^v, 21, 37^v.

4. Ἐτσι, στὸ φ. 6^v καταχωρίζεται λογαριασμὸς, στὸν ὁποῖο μνημονεύεται ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ζωγράφου Ἰωάννου Ντελούσα (240 ὑπέρπυρα). Ἡ πράξη ἔχει διαγραφεῖ καὶ τὸ ἴδιο ποσὸ τῶν 240 ὑπερπύρων ποὺ ἔλαβε ὁ ζωγράφος σημειώνεται στὸ φ. 40, μαζὶ μὲ τὰ ἔξοδα γιὰ τὴν κατασκευὴ τῶν διαστύλων τοῦ ναοῦ.

5. † *τὸ ἀνωθεν χρέος ἐγραψά το εἰς τὸ ἄλλο κατάστιχον* (φ. 18^v).

6. MM, τόμ. Σ', σελ. 405 - 406 (πρβλ. Ματέζου, ὁ.π., σελ. 352 - 353).

7. † *ὅταν ἐρεγιστράραμε τὴν λέξερα δουκάλ τοῦ σιταριοῦ, ἔδωκα L. 6* (φ. 5). — *τοῦ κατζηλιέρι ποὺ ἐρεγιστράρισε τὴν γραφὴν τοῦ σενάτου διὰ τὸ σιτάρι L. 6* (βλ. πὺδ κάτω, σελ. 19).

ασφάλεια όλες τις περιπτώσεις διπλών καταγραφών. Μια άλλη παρατήρηση αφορά τις ίδιες τις δαπάνες, οι οποίες δεν ήταν πάντα του οικονόμου που τις κατέγραφε, αλλά αρκετές φορές του παλαιού οικονόμου ή άλλων μοναχών που του είχαν παραδώσει κατάσταση χρεών ή εξόδων τους. Μετά την εξόφληση, ο οικονόμος καταχώρισε και αυτούς τους λογαριασμούς μαζί με τους άλλους¹. Γενικά, τρεις ενότητες λογαριασμών σημειώνονται στο κατάστιχο: α) "Εξοδα για τις ανάγκες του μετοχίου (τροφή, ρουχισμός, κατασκευή στασιδίων και διαστύλων του ναού, ζωγραφική εικόνων, κατασκευή ή επισκευή επίπλων, πατητηρίου, έλαιотριβείου, αγορά σπιτιών, οικοσκευής, γεωργικών εργαλείων, ζώων κ.λ.). β) Κατάσταση των χρεωφειλετών (στη μία σελίδα αναγράφεται το όνομα του χρεωφειλέτη με το χρέος του και στην αντικρουστή σελίδα η όλική ή μερική εξόφληση του χρέους· γ) Κατάσταση των χρημάτων και προϊόντων που αποστέλλονται από το μετόχι του Στύλου στο μοναστήρι της Πάτμου.

Στις διάφορες χρηματικές του συναλλαγές ο οικονόμος χρησιμοποιεί ποικίλα νομίσματα: τσεκίνα, δουκάτα, λίρες, γαζέτες, υπέρπυρα, σολδία, ακόμη και άσπρα (όταν πρόκειται για προϊόντα πατμιακά). Συχνά, ωστόσο, κάνει χρήση των όρων *τορνέσια* και *κατρίνια*, για να δηλώσει γενικά τα χρήματα, είτε αυτά είναι λίρες είτε δουκάτα είτε υπέρπυρα². Με βάση τα στοιχεία του καταστίχου, οι νομισματικές αντιστοιχίες που ισχύουν είναι οι ακόλουθες: 1 τσεκίνο ισοδυναμεί με 103 ή 118 γαζέτες και μία λίρα με 2 1/2 περίπου υπέρπυρα ή με 10 γαζέτες³. Ός προς τα μέτρα και τα σταθμά μνημονεύονται ο *πῆχυς* ή *μπράτζο* για τα υφάσματα, ή *λίτρα* για το μαλλί, το λινάρι, το μπαμπάκι, τα χαλκώματα, το σαπούνι, το λιβάνι, τα σκοινιά, το ψάρι, το τυρί κ.λ., το *μουζούρι* για τα δημητριακά, τις έλιες και το αλάτι, το *μίστατο* για το κρασί και το λάδι, ο *μπῆγος* για τα στεφάνια των βαρελιών, το *γομάρι* για τον άσβέστη, τέλος, το *κιλό* και η *όκα* στις περιπτώσεις που υπολογίζεται το βάρος προϊόντων, τα οποία προέρχονται από την Πάτμο⁴. Αξίζει, επίσης, να τονιστεί ότι συχνές είναι οι μνείες των διαφόρων δοχείων που χρησιμοποι-

1. Βλ. φ. 8^v (εξοδες που μου έμπατάρισεν ο παλαιός οικονόμος παπα κὺρ Νεκτάριος), φ. 21^v (τοῦτοι ἔνε που ἔχρεοστοῦσαν τοῦ παλαιού οικονόμου καὶ ἔδωκά του τα ἐγὼ ἐκεῖνον, να μοῦ τα χρεοστοῦσιν ἐμένα), φ. 40^v - 41 (τοῦ Λεοντίου).

2. Ἐδωκά του ἀκόμη δουκάτα 2 καὶ κατρίνια L. 30 (φ. 6^v). — καὶ τορνέσια μετρίτᾳ υπέρπυρα 57 (φ. 26^v). — καὶ τορνέσια δουκάτα 2 (φ. 31^v).

3. Βλ. φ. 1: λάδι μίστατα 12 πρὸς υπέρπυρα 11 τὸ μίστατο = L. 50 γαζ. 3. — φ. 19: πρὸς γαζέτες 118 τὸ τζεκίνο. — L. 85 1/2 κάμουν υπέρπυρα 200. — φ. 37: πρὸς γαζέτες ἑκατον τρεῖς τὸ καθὲν τζεκίνο. — φ. 42^v: ἡ L. 57 κάμουν υπέρπυρα 133 σολδία 19.

4. † ἐκράτουν ἀπὸ τὴν Πάτμον φασόλια κιλά 7 καὶ κουνκία κιλά 6 πρὸς ἄσπρα 40 τὸ καθὲν κιλὸν στένον ἄσπρα 520. — καὶ τομάρια 45 πρὸς ἄσπρα 40 τὸ καθένα στένον ἄσπρα 1800. — καὶ πετζία 12 πρὸς ἄσπρα 160 τὸ καθένα στένον ἄσπρα 1920 (φ. 20^v).

οὔσαν γιὰ τὴ μέτρηση ἢ τὴν ἀποθήκευση τῶν ὑγρῶν (βουτζί, μεζήνα, ἄφορα, ἀφορέτα) καὶ τῶν δημητριακῶν (μουζούρι)¹.

Ἀπὸ τὶς μαρτυρίες τοῦ καταστίχου σχολιάζονται στὴν παρούσα ἐργασία ἐκεῖνες ποὺ ἀναφέρονται στὰ διάφορα ἐπαγγέλματα καὶ τὶς ἀμοιβές τῶν ἐργαζομένων². Συγχρόνως, ἔγινε προσπάθεια νὰ συγκεντρωθοῦν σὲ ἐνότητες τὰ *realia* (προϊόντα, τρόφιμα, ροῦχα, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ζῶα, οἰκοσκευὴ, ὑλικά οἰκοδομῆς κ.ἄ.), τὰ ὁποῖα ἀναγράφονται στὸ σημειωματάριο, μὲ τὴν ἀντίστοιχη τιμὴ κόστους ποὺ παραδίδεται γιὰ τὸ καθένα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ βέβαιον εἶναι ὅτι βοηθοῦν στὴν ὅσο τὸ δυνατὸν ἀσφαλέστερη προσέγγιση τοῦ κόστους ζωῆς στὴ βενετοκρατούμενη Κρήτη τοῦ φθίνοντος 16ου αἰ.³ Γιὰ τὴ διευκόλυνση, τέλος, τοῦ ἐρευνητῆ κρίθηκε σκόπιμη ἡ καταχώριση σὲ γλωσσάριο τῶν ὅρων, ἰδιωματικῶν λέξεων ἢ καὶ λέξεων ποὺ δὲν εἶναι σήμερον νοητές.

Α'. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΕΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ

Στὴν ἔκδοση τῶν σημειωμάτων μετατρέπεται τὸ βενετικὸ σὲ χριστιανικὸ ἔτος (γιὰ τοὺς μῆνες Ἰανουάριο καὶ Φεβρουάριο), ἐνῶ μὲ ὁρθιες ἀγκύλες δηλώνεται ἡ χρονολογία, ἡ ὁποία συνάγεται μὲ βάση τὴν προηγούμενη ἢ τὴν ἐπόμενη ἀναγραφή. Οἱ ἀμοιβές τῶν ἐργαζομένων κατὰ ἐπάγγελμα (ὅσες μποροῦν νὰ προσδιοριστοῦν) καταχωρίζονται σὲ πίνακα στὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου.

1. Βλ. πρὸ κάτω, σελ. 16, 22, 25 - 27.

2. Γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα καὶ τὶς ἀμοιβές τῶν ἐργαζομένων στὴν Κρήτη κατὰ τὸν 14ο καὶ 15ο αἰ. βλ. ἀντίστοιχα: Elisabeth Santschi, *Contrats de travail et d'apprentissage en Crète vénitienne au XIVe siècle d'après quelques notaires*, Revue suisse d'histoire 19, 1 (1969), σελ. 34 - 73 καὶ Χρύσας Μάλτεζου, *Métiers et salaires en Crète vénitienne (XVe siècle)*, Mélanges en l'honneur de F. Thiriet (ὑπὸ ἔκδοση). Πρβλ., ἐπίσης, Ἀγγελικῆς Λατοῦ, *Quelques observations sur l'économie et la société de Crète vénitienne (ca. 1270 - ca. 1305)*, Bisanzio e l'Italia, Raccolta di studi in memoria di Agostino Pertusi, Μιλάνο 1982, σελ. 190.

3. Εἰδικὰ γιὰ τὴν τιμὴ τοῦ σιταριοῦ στὴ Ρωμανία ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 14ου ὡς τὶς ἀρχές τοῦ 15ου αἰ. βλ. Ἑλισάβετ Ζαχαριάδου, *Prix et marchés des céréales en Roumanie (1343 - 1405)*, Nuova Rivista Storica 61 (1977), σελ. 291 - 306. Βλ., ἐπίσης, τῆς Ἰδίας, *Trade and Crusade. Venetian Crete and the Emirates of Mentesche and Aydin (1300 - 1405)*, Βενετία 1983, σελ. 163 - 173 (τιμές σιταριοῦ, κρασιοῦ, ζώων, ὑφασμάτων, σαπουνιοῦ κ.ἄ.). Γιὰ τὸ κόστος διαφόρων ἐμπορευμάτων κατὰ τὸν 16ο αἰ. βλ. τὸ σημειωματάριο τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου (ἔκδ. Μ. Ι. Μανούσακα, *Αὐτόγραφον τευχὸς χρονικῶν σημειωμάτων καὶ δοσοληψιῶν (1578 - 1588) τοῦ Γαβριὴλ Σεβήρου*, Θεσσαυρίσματα 9 (1972), σελ. 7 - 67) καὶ Πένας Βλαχάκη, *Καταγραφή ἐξόδων γιὰ ἀγορὰ καὶ μεταφορὰ ἐμπορευμάτων ἀπὸ τὴ Βενετία στὰ Χανιά (1595)*, Θεσσαυρίσματα 17 (1980), σελ. 307 - 316.

Γιατρός, ὀδοντογιατρός, σπετζέρης

Ὁ γιατρός¹ καὶ ὁ ὀδοντογιατρός² μνημονεύονται ἀπὸ μία φορὰ ὁ καθένας στὸ κατάστιχο καὶ ἀμείβονται γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τους μὲ μία λίρα. Φάρμακα (ἀτζάλη), ἀλλὰ καὶ διάφορα ἀρωματικὰ χόρτα καὶ μπαχαρικά, ἀγοράζονται ἀπὸ τὸ σπετζαρίον καὶ τὸν σπετζέρη· ὁ τελευταῖος ἐκτελοῦσε συχνὰ χρέη γιατροῦ.

φ. 11	1596, Μαΐου 14	
—	ἐκεινοῦ ποὺ ἐκαθάρισε τὰ δόντιά μου	L. 1
φ. 40 ^v	[1599]	
—	τοῦ ἱατροῦ	L. 1
—	τοῦ σπετζέρι	L. 1
—	εἰς τὸ σπετζαρίον	L. 5
	1600 (βεν. ἔ. 1599), Ἰανουαρίου 26	
—	ἔδωκα τοῦ σπετζέρι	ὕπ. 30
—	τοῦ σπετζέρι εἰς τὸ ἀτζάλη τὸ για- τρικόν	L. 7½
—	τοῦ σπετζέρι	L. 2

Ράφτης

Οἱ μνεῖες χρηματικῶν ποσῶν ποὺ διατίθενται στὴν ἀγορὰ ρούχων καὶ σὲ ραπτικά εἶναι συχνὲς στὸ κατάστιχο. Τὶς περισσότερες, ὅμως, φορὲς ἡ ἀμοιβὴ τοῦ ράφτη δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ προσδιοριστεῖ μὲ ἀκρίβεια, γιὰτὶ εἴτε τὸ ποσὸ ποὺ πληρώνεται στὰ ραπτικά καταχωρίζεται μαζὶ μὲ τὰ ποσὰ ποὺ καταβάλλονται γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν ρούχων, τῶν κλωστῶν, τῶν κουμπιῶν κλπ. εἴτε, πάλι, γιὰτὶ ἡ ποσότης τῶν ρούχων ποὺ ράβονται δὲν δηλώνεται (λ.χ. ραπτικά εἰς τὰ ποκάμισα ἢ ραπτικά εἰς τὰ καλτζόνια). Ὁ ράφτης, πάντως, τοῦ μετοχιοῦ, ὁ Διονύσιος Πολυδουκατάς, εἰδικευμένος, ὅπως φαίνεται, στὴ ραπτικὴ τῶν ἐνδυμάτων τῶν ἱερωμένων, ἀμείβεται μὲ ἀξιόλογα ποσὰ ποὺ φτάνουν ὡς τὰ πέντε χρυσὰ δουκάτα. Ἐραβε ράσα, μαντόρασα, χοντρόρασα, κοντό-

1. Ὁ ἄρρωστος (ἢ ἀνήμερος λόγῳ ἡλικίας) ποὺ χρειάστηκε τὴ βοήθεια τοῦ γιατροῦ ἦταν ὁ παπὰς κύρ Μακάριος. Στὴν ἀναγραφὴ τῶν δικῶν του δαπανῶν περιλαμβάνεται τόσο ἡ πληρωμὴ τοῦ γιατροῦ καὶ τοῦ σπετζέρη ὅσο καὶ τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς του (λ. 8). Γιὰ τὴν ἀσκηση τῆς ἱατρικῆς στὴν Κρήτη κατὰ τὸν 14ο αἰ. βλ. Elisabeth Santschi, *Médecine et justice en Crète vénitienne au XIVe siècle*, *Θησαυρίσματα* 8 (1971), σελ. 17 - 48.

2. Οἱ ὀδοντογιατροὶ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ τὸν καθαρισμὸ τῶν δοντιῶν διάφορα καταπισσώματα (βουλλώματα), μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ κερί (Φ. Κουκουλέ, *Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός*, τόμ. 5', Ἀθήνα 1957, σελ. 26).

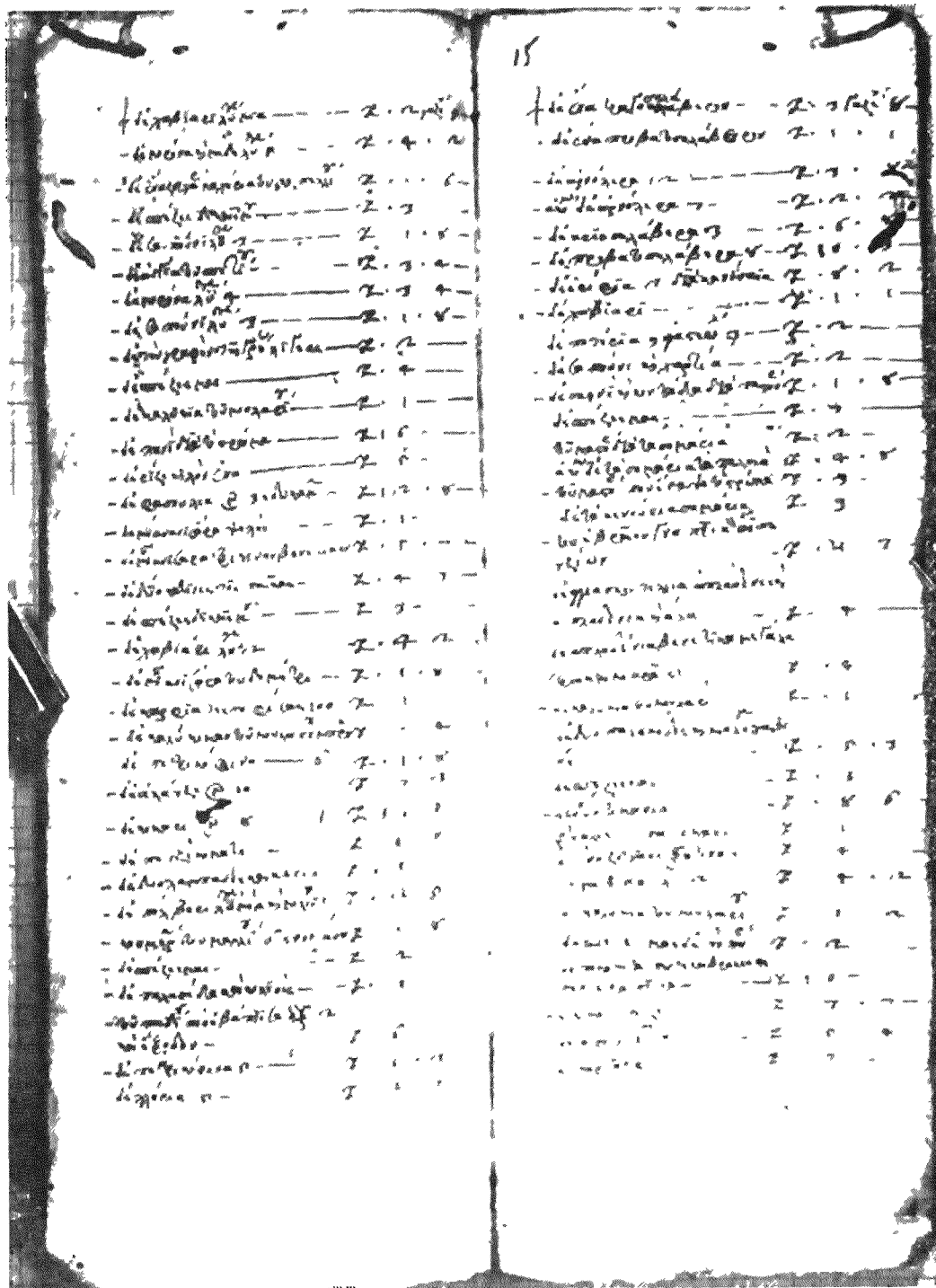
ρασα, ἀμπάδες, πουκάμισα, βράκες, καλτζόνια, σωφόρια, ξωφόρια, ζιπόνια καὶ ποδιές. Δὲν εἶναι βέβαιον, ἂν ἦταν ὁ ἴδιος ποὺ ἔφτιαχνε τὶς σκούφιες, τὰ καμηλαύκια καὶ τὰ σοκαμήλαυκα ἢ ἂν τὰ τελευταῖα τὰ ἔραβαν εἰδικοί καπελάδες καὶ σκουφάδες. Ὁ Πολυδουκατὰς ἐξυπηρετοῦσε τὸ μετόχι, ἀγοράζοντας τὰ ρούχα ποὺ χρειάζονταν οἱ μοναχοί, οἱ ὁποῖοι τὸν ἐξοφλοῦσαν ἄλλοτε μὲ χρήματα καὶ ἄλλοτε πληρώνοντας τὸ ἀντίτιμο σὲ σιτάρι, κουκκία καὶ τυρί.

φ. 10 ^v	1596, Μαΐου 4	
	— ραπτικά εἰς τὰ καλτζόνια	L. 1
φ. 11	1596, Μαΐου 7	
	— φτιαστικά εἰς τὰ καλτζόνια	L. -- γαζ. 5
φ. 12 ^v	1596, [Ὀκτώβριος ἢ Νοέμβριος]	
	— εἰς μίαν πίχην κοντάδια διὰ ποδιάν	γαζ. 7
	— εἰς μαντόρασον πίχες 15	L. 25 γαζ. 6
	— εἰς μετάξι, κορδόνι καὶ κομπία τῆς καμιλῆς	L. 5
	— καὶ ραπτικά	L. 4 γαζ. 3
φ. 14	[1596]	
	τοῦ Πολυδουκατὰ εἰς μαντόρασον πίχες 2 1/2 καὶ ραπτικά εἰς ἄλλα ρούχα καὶ κλοσταῖς καὶ μπουκασὶ καὶ μετάξι	L. 47
	— ραπτικά τοῦ μικροῦ τοῦ διάκου	L. 2 γαζ. 2
φ. 15	[1596]	
	— εἰς ποκάμισα πέντε καὶ βράκες τέσσερις ραπτικά	L. 10
φ. 6 ^v	[1597], Ἰουλίου 29 ¹	
	— ἔδωκα ἀκόμη τοῦ Πολυδουκατὰ καὶ κατρίνια	δουκ. 4 L. 11 1/2
	[1597], Αὐγούστου 12	
	— ἀκόμη ἔδωκα τὸν Πολυδουκατὰ	δουκ. 1
	[1597], Αὐγούστου 13	
	— ἔδωκά του ἀκόμη ἕτερα	δουκ. 5
	† ἔδωκα τοῦ Διονυσίου Πολυδουκατὰ κουκκία μουζούρια 2 καὶ σιτάρι μουζούρια 2 καὶ	δουκ. 4
	καὶ τυρὶ κομμάτι ἓνα λίτρος 8, διὰ τὰ ἀγοράση μαντόρασα τὰ μᾶς κάμη ρούχα	

1. Τὰ σημειώματα στὸ φ. 6^v ἔχουν διαγραφῆ μὲ μία πλάγια γραμμὴ.

Τὸ κατάστιχο τοῦ Στύλου (φ. 10^v - 11)

— ἀκόμη ἔδωκά του σιτάρι μονζούρια 5 καὶ τυρὶ λίτρες $11\frac{1}{4}$			
— ἔδωκα τοῦ κάτωθεν δασκάλου [Ἰω- άννη Ντελούσα] διὰ τὸν Πολυδου- κατὰν			γαζ. 18
— ἔδωκα τοῦ ἄνωθεν εἰς δύο βολαῖς	δουκ.	8	
— ἔδωκα τοῦ ἄνωθεν κατρίνια	L.	$11\frac{1}{2}$	
— ἀκόμη ἔδωκά του	δουκ. χρυσὰ	5	
καὶ	L.	4	
— ἀκόμη ἔδωκά του κατρίνια	L.	100	
— ἔδωκά του ἀκόμη	δουκ.	2	
καὶ κατρίνια	L.	30	
φ. 19 ^v	[1597]		
— καματικά εἰς τρεῖς σκούφες ἔδωκα			γαζ. 15
φ. 20	[1598]		
— εἰς ράσον διὰ ποκάμισα δικά του [τοῦ Καλλιστράτου]	L.	11	γαζ. 9
— τοῦ Πολυδουκατὰ εἰς ραπτικά του	ὑπ.	14	
— εἰς ἀμπὰ πίχες 4	ὑπ.	16	
— εἰς τὸ ράσον τοῦ παπᾶ	ὑπ.	36	
— καὶ ραπτικά	ὑπ.	5	
— εἰς τὸ ποκάμησον	ὑπ.	12	
— εἰς τὸ σοφόρι καὶ ξοφόρη τὸ μαντόρα- σον πίχες $21\frac{1}{2}$ διὰ	ὑπ.	90	
σιράδια, μετάξη καὶ κομπία καὶ μπουκασὶ	ὑπ.	23	
ραπτικά	ὑπ.	19	
— εἰς τὸ καμηλαύκη	ὑπ.	17	
— τὸ μανδὴ πίχες 17	ὑπ.	72	
— ἔξοδές του ὄλαις	ὑπ.	16	
καὶ ραπτικά	ὑπ.	27	
— εἰς τὸ χοντρόρασον	ὑπ.	35	
— εἰς δύο σοκαμίλανκα	ὑπ.	6	
— εἰς ράσον διὰ ποκάμισα πίχες $31\frac{1}{2}$ ἔδωκα	ὑπ.	$78\frac{1}{2}$	
— τὰ ράσα του τὰ μαύρα πίχες 23	ὑπ.	89	
— σιράδια, κομπία καὶ κλοσταῖς	ὑπ.	6	
— καὶ ραπτικά	ὑπ.	12	
— ραπτικά εἰς δύο βράκαις	ὑπ.	5	

Τὸ κατάστιχο τοῦ Στύλου (φ. 14^v - 15)

φ. 40 ^v	[1599]		
— τοῦ Πολυδουκατὰ εἰς ραπτικά	ὑπ. 38		
	1600 (βεν. ξ. 1590), Ἰανουαρίου 26		
— ραπτικά εἰς τὰ ποκάμισά του [τοῦ			
Λεοντίου]	L. 7	γαζ. [.]	
φ. 41	[1601]		
— εἰς ἓνα ράσον	ὑπ. 21		
— εἰς πανὶ λινὸν διὰ ποκάμισα	ὑπ. 30		
— εἰς τὰ ραπτικά τῶν ποκαμίσεων	ὑπ. 7 1/2		
— εἰς ἀμπὰν πίχες 6	ὑπ. 24		
— ραπτικά εἰς τὸν ἀμπὰ	ὑπ. 4		
— εἰς δύο ποκάμισα παλαιὰ	ὑπ. 3		
— τὸ σοφόρι τὸ μαντόρασον πίχες 9	ὑπ. 49 1/2		
— καὶ τὸ ξοφόρι πίχες 10	ὑπ. 49		
μπουκασί, σιράδια, κομπία καὶ με-			
τάξη ὅλα	ὑπ. 18		
— καὶ ραπτικά	ὑπ. 15		
— εἰς τὸ καμηλαύκι	ὑπ. 16		
καὶ εἰς τὸ κοντόρασον ἔξοδες καὶ ρα-			
πτικά	ὑπ. 6		
— εἰς τὴν ρασὲν ποὺ ἐπῆρεν [ὁ Λεόν-			
τιος] ἔδωκα τοῦ Μανοῦ	ὑπ. 24		
— εἰς δύο σοκαμίλανκα	ὑπ. 6		
— εἰς τὸ πανὶ ποὺ ἐπῆρεν ἀπὸ τὸν πατὰ			
Νεόφυτον πίχες 13 πρὸς γαζέτες 6			
τὴν πίχην ἔδωκά του		γαζ. 78	
— εἰς ράσον διὰ ποκάμισα πίχες 31 1/2	ὑπ. 78 1/2		
— εἰς τὰ ράσα του [τοῦ Λεοντίου] τὰ			
μαύρα πίχες 21	ὑπ. 82		
— σιράδια, κομπία καὶ κλοσταῖς	ὑπ. 5		
— ραπτικά	ὑπ. 11		
— εἰς δύο βράκαις ραπτικά	ὑπ. 4	σολδ. 2	
— εἰς τὸ ζηπόνι σπέζες καὶ ραπτικά	ὑπ. 4		

Κτίστης

Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσες εἶναι οἱ μαρτυρίες ποὺ ἀναφέρονται στὰ μεροκάματα τοῦ κτίστη, καθὼς καὶ στὸ εἶδος, τὴν ποσότητα καὶ τὸ κόστος τῶν ὑλικῶν, τὰ ὁποῖα χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὸ κτίσιμο, τὸ ἀσβέστωμα, καὶ τὴν κατασκευὴ δαπέδου. Ὁ μαστρο-Τομαζῆς καὶ ὁ γιός του Μπερναρδῆς γιὰ τὸ

ἀσβέστωμα τῆς καμερότας τοῦ Στύλου καὶ τὸ κτίσιμο στὴ Γούβα τοῦ Παλαιοκάστρου¹ δούλεψαν ἑπτὰ ἡμέρες ὁ ἕνας καὶ τέσσερεις ὁ ἄλλος καὶ ἔλαβαν συνολικὰ 66 ὑπέρπυρα. Γιὰ τὴν κατασκευὴ τριῶν μύλων χρησιμοποιήθηκαν 31 πέτρες ἀξίας 197 $\frac{1}{2}$ ὑπερπύρων καὶ 5 τάβλες ἀξίας 55 ὑπερπύρων. Γιὰ τὴν πληρωμὴ τοῦ μαστόρου καὶ τὴν προμήθειαν καρφιῶν ὁ οἰκονόμος ἔδωσε 7 ὑπέρπυρα. Ὁ μάστορας ποὺ ἔφτιαξε τὸν πάτο τοῦ μαγαζιᾶ χρειάστηκε ἐννέα τάβλες ἀξίας 108 ὑπερπύρων καὶ 550 καρφιὰ ἀξίας 16 ὑπερπύρων δούλεψε ἕξι ἡμέρες καὶ πῆρε γιὰ τὸν κόπο του 30 ὑπέρπυρα. Γιὰ τὸ χαλίκωμα τοῦ πάτου ὁ κτίστης χρησιμοποίησε τέσσερα γομάρια ἀσβέστη καὶ ἔλαβε ὡς ἀμοιβή 8 ὑπέρπυρα. Οἱ πέτρες γιὰ τὸ κτίσιμο τοῦ καμπαναριοῦ στοίχισαν 34 $\frac{1}{2}$ ὑπέρπυρα καὶ ἡ καμπάνα 144 ὑπέρπυρα. Οἱ τρεῖς κτίστες ποὺ δούλεψαν 15 ἡμέρες γιὰ τὸ κτίσιμο πῆραν συνολικὰ 52 $\frac{1}{2}$ ὑπέρπυρα. Ὁ νυῦλος γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν πετρῶν κόστισε 5 $\frac{1}{2}$ ὑπέρπυρα.

φ. 5^v

1596, Ἀπριλίου 22

† ἔκαμεν ὁ μαστρο-Τομαζής, ὅταν ἀσβε-
στόναμε τὴν καμερόταν τοῦ Στύλου
ἡμέραις 4

— καὶ ὁ νιός του ὁ Μπερναρδής ἡμέ-
ραις 4

— ὅταν ἐκτίσασιν στὴν Γούβα τοῦ Πα-
λαιοκάστρου, ἔκαμεν ἡμέραις 3

— ἔδωκά τονε πλευρωμὴν

ὕπ. 66

φ. 2

[1599]

† ἐδώκαμεν εἰς πέτραις ποὺ ἐκάμαμε
τῆς δύο μύλους εἰς κομμάτια 20

ὕπ. 120

— ἀκόμη διὰ τὸν ἄλλον μύλον πέτραις κο-
μάρια ἐνδεκα

ὕπ. 77 $\frac{1}{2}$

— εἰς ταύλες πέντε διὰ ἄγκλες

ὕπ. 55

— εἰς καρφία καὶ τοῦ μαστόρου

ὕπ. 7

ὕπ. 259 $\frac{1}{2}$ φ. 39^v

[1599]

† ἔδωκα εἰς ταύλες ὀκτῶ διὰ τὸν μαγα-
ζιὸ κάτω εἰς τὸν πάτον του

ὕπ. 96

ταῖς ὁποῖαις ἐπύραμεν ἀπὸ τὸν Ἀν-

¹ Γιὰ τὸ Παλαιόκαστρο (ἐπ. Ἀποκορώνου) βλ. G. Gerola, *Monumenti veneti nell'isola di Creta*, τόμ. Α', μέρ. β'. Βενετία 1906, σελ. 549 - 559 καὶ Στ. Σπανάκης, *Κρήτη*, τόμ. Β' (Δυτικὴ Κρήτη), Ἠράκλειο χ.χ., σελ. 64 - 70. Γιὰ τὴν ἱστορίαν τῆς περιοχῆς βλ. Κ. Δουδάκης, *Ἱστορία τοῦ Ἀποκορώνου*, Κρητικὴ Ἑστία, τεύχος 171, Ἰούνιος 1967, σελ. 241 κέ. Ἡ Γούβα πιθανότατα ἦταν τοποθεσία.

τόνι τὸν Σκούφον πρὸς ὑπέρπυρα 12	
τὴν καθὲν ταύλα, ἀκόμη ταύλα μία	ὕπ. 12
— εἰς καρφία 550	ὕπ. 16
— Καὶ τοῦ μαστόρου εἰς ἡμέραις 6	ὕπ. 39
	ὕπ. 154
— Καὶ τοῦ μαστόρου τοῦ κτίστη πρὸς τὸ	
ἐχαλικολόγησε	ὕπ. 8
— καὶ εἰς ἀσβέστην γομάρια 4	ὕπ. 24
— ἔδωκα εἰς τὴν καμπάνα πρὸς ἐπὶ 2α	ὕπ. 144
— εἰς ταῖς πέτραις τοῦ καμπαναρίου	ὕπ. 34 1/2
καὶ εἰς ναύλα τῶν πετρῶν	ὕπ. 5 1/2
— ἐκάμασιν καὶ οἱ τρεῖς μαστόροι πρὸς	
τὸ ἐκτίσασιν τὸ καμπαναριὸν ἡμέραις	
15 ἐπὶ 2α	ὕπ. 52 1/2

Τεχνίτης εἰδικευμένος στὴν κατασκευὴ ἐλαιοτριβεῖου καὶ πατητηρίου

Ὁ μάστορας πρὸς ἀνέλαβε τὴν κατασκευὴν μηχανῶν γιὰ τὸ ἐλαιοτριβεῖο καὶ τὸ πατητήρι ἐργάσθηκε 8 ἡμέρες καὶ πῆρε ὡς ἀμοιβὴν 48 ὑπέρπυρα. Ὁ τεχνίτης πρὸς ἔφτιαξε τὶς ἄφορες καὶ τὰ βρασκιά τοῦ ἐλαιοτριβεῖου πῆρε 33 ὑπέρπυρα καὶ 16 σολδία, ἐνῶ ὁ Στεφανῆς Ἀσπρέ, ἀπὸ τὸ χωριὸ Πομόνια, γιὰ τὴν κατασκευὴν 17 σφυριδίων (πρὸς 2 1/2 ὑπέρπυρα τὸ ἓνα) πῆρε προκαταβολικὰ 3 ὑπέρπυρα καὶ 3 σολδία, καὶ τὸ ὑπόλοιπο ὀφειλόμενον πρὸς σὲ μιγάδι καὶ σιτάρι.

φ. 10 1597 (βεν. ἔ. 1593), Ἰανουαρίου 5¹

† ἔδωκα τοῦ Στεφανῆ Ἀσπρὲ μιγάδι	
μουζούρια 3 διὰ ὑπέρπυρα 39, ἀκόμη	
ἔτερα ὑπέρπυρα 3 σολδία 3, σούμα ὅλα	ὕπ. 42 1/2
διὰ νὰ μᾶς κάμει σφυρίδια 17 πρὸς	
ὑπέρπυρα 2 1/2 τὸ καθένα	
— ἔδωκά του καὶ σιτάρι μουζούρι ἓνα	
διὰ ὑπέρπυρα 17 νὰ μᾶς φέρει τὰ	
τορνέσια. ἔφερεν ὁ μαστρὸς Στεφανῆς	
σφυρίδια 13	

1. Ἡ σχετικὴ μὲ τὰ ἔξοδα κατασκευῆς σφυριδίων ἀναγραφὴ ἔχει καταχωριστεῖ δύο φορές. Ἡ πρώτη, προφανῶς λανθασμένη, ἔχει διαγραφεῖ μὲ δύο πλάγιες γραμμές. Σ' αὐτὴν μνημονεύεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Στεφανῆ, καὶ ὁ ἀδελφὸς του Ἰωάννης, καθὼς καὶ τὸ ὄνομα τοῦ χωριοῦ τῶν δύο μαστρῶν (ἀπὸ τα Πομόνια).

φ. 8 ^v	[1598]	
	— εἰς φτιάσιμον τῶν ἀφόρων καὶ τῶν βρασκίων τοῦ λετριβίου	ὕπ. 33 σολδ. 16
φ. 40	[1599]	
	† ἔδωκα εἰς τὰ ξύλα τῶν μαγγάνων ἀ- γορὰν	ὕπ. [1] 30 ¹
	— ἔκαμε καὶ ὁ μάστορας ἡμέραις 8 ἐ- πήρεν	ὕπ. 48
	— καὶ σπέζες του	ὕπ. 24
	— ἔδωκα εἰς τὸ ἄλλο ζευγάρι τὰ σταφι- λομάγγανα ποὺ ἐπύρα ἀπὸ τὸν Μα- νὸν Καλλονὰν	ὕπ. 60

Μαραγκὸς

Τὰ στοιχεῖα τοῦ καταστήτου ποὺ ἀφοροῦν τὴν ἀμοιβὴ τοῦ μαραγκοῦ εἶναι συγκεκριμένα. Ἔτσι, γιὰ νὰ φτιάξει δύο ἀρμάρια, τρεῖς παγκέτες, μιὰ πόρτα, ἓνα τραπέζι καὶ ἓνα κρεβάτι, ὁ μαραγκὸς πῆρε ὡς ἀμοιβὴ 180 ὑπέρπυρα. Τὸ ξύλο ποὺ χρειάστηκε γιὰ τὴν κατασκευὴ τους (22 τάβλες) κόστισε 242 ὑπέρπυρα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ὕλικά 61 ὑπέρπυρα. Ὁ μάστορας, πάλι, ποὺ ἔφτιαξε τὰ στασίδια τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔκανε κι ἄλλα μαστορέματα στὴν πόρτα, τὸ παράθυρο καὶ τὸ βημόθυρο, ἔλαβε ὡς ἀμοιβὴ γιὰ ἐργασία εἰκοσιδύο ἡμερῶν 132 ὑπέρπυρα. Τὰ ὕλικά (29 τάβλες, 1000 καρφιά, μάσκολα, κρικελλάκια, τζαβρούνια, ψαρόκολλα κ.ἄ.), κόστισαν περίπου 127 λίρες. Ὁ ναῦλος γιὰ τὴ μεταφορὰ τῶν ξύλων στοίχισε 4 λίρες. Τέλος, γιὰ τὴν κατασκευὴ τῆς πόρτας καὶ τοῦ παραθύρου στὸ σπίτι τοῦ Παλαιολόστρου δαπανήθηκε γιὰ τὴν ἀγορὰ τῶν ὕλικῶν (3 1/2 τάβλες, μάσκολα καὶ καρφιά) τὸ ποσὸ τῶν 51 ὑπέρπυρων καὶ γιὰ τὴν ἀμοιβὴ τοῦ μαστόρου τὸ ποσὸ τῶν 22 ὑπέρπυρων.

φ. 5 ^v -6	[1597]	
	† εἰς ταύλες 22 ποὺ ἔκαμεν ἀρμάρια 2, παγκέταις 3, πόρτα 1, τράπεζαν 1 καὶ εἰς τὸν κρεβάτον	ὕπ. 242
	— εἰς καρφία, πορταδέλες καὶ τζεντα- ρόλες	ὕπ. 25
	— εἰς δύο κατίνες τῆς μπαγκας	ὕπ. 10
	† εἰς μῆλα τῶν αἰμαρίων	ὕπ. 5
	— εἰς μάσκολα	ὕπ. 10
	— εἰς τρία μουράλια διὰ τὴν τράπεζαν	ὕπ. 11
	— καματικά τοῦ μαστόρου	ὕπ. 180

1. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς εἶναι δυσανάγνωστος.

φ. 39 ^v	[1599]		
	† ἔδωκα εἰς ταύλες 20 ποὺ ἐπήρα νὰ		
	κάμω τὰ στασίδια τῆς ἐκκλησίας	ὕπ. 68	γαζ. 3
	— καὶ εἰς ναύλον νὰ ταῖς φέρω	L. 4	
	— Καὶ εἰς δύο τζαβρουνία διὰ τὰ διά-		
	στελα	L. 5	γαζ. 1/2
	— εἰς καρφία 500 τῆς σοφίτας	L. 5	
	— εἰς ρίζες τῶν στασιδίων 30	L. 1 1/2	
	— ἀκόμη εἰς ταύλες 9	L. 31	
	— εἰς καρφία τῆς σοφίτας 500	L. 5	
	— εἰς καρφία τζαβρουνάρικα καὶ τζεν-		
	ταρόλες καὶ ψαρόκολλα	L. 2	
	— εἰς μάσκολα τῆς πόρτας καὶ τοῦ πα-		
	ραθυρίου καὶ σεραδόρου τῆς πόρτας		
	καὶ εἰς τὸ σίδερον τοῦ βημοθύρου καὶ		
	κρικελλάκια	L. 9	
	— ὁ μάστορας ἔκαμε ἡμέραις 22 ἐπῆρεν	ὕπ. 132	
φ. 40	[1599]		
	— εἰς τὸ σπήτην τοῦ Παλαιοκάστρου		
	εἰς ταύλες τρεῖς ἥμισυ ποὺ ἐκάμασι		
	τὴν πόρτα καὶ τὸ παραθύρι	ὕπ. 28	
	— εἰς τὰ μάσκολα	ὕπ. 18	
	— εἰς καρφία	ὕπ. 5	
	— τοῦ μαστόρου	ὕπ. 22	

Χαλκιάς

Ἀπὸ 1 ὠς 6 λίρες ὑπολογίζονται τὰ καματικά τοῦ χαλκιᾶ, ὁ ὁποῖος κατασκευάζει (ἢ ἐπισκευάζει) σφίνες, κιαβέτες καὶ κατζούνους.

φ. 12	1596, Σεπτεμβρίου 28		
	— τοῦ χαλκέως	L. 2	
φ. 12 ^v	1596, [Ὀκτώβριος ἢ Νοέμβριος]		
	— εἰς τὸν χαλκέα διὰ τοὺς κατζούνους	L. 1	γαζ. 5
	— τοῦ χαλκέως	L. 1	γαζ. 1
φ. 8 ^v	[1598]		
	— εἰς σίδερον L. 27 ποὺ ἔκαμε [ὁ Νε-		
	κτάριος] σφίνες καὶ κιαβέτες	ὕπ. 27	
	— καὶ καματικά τοῦ χαλκέως	ὕπ. 16	
φ. 9	[1598]		
	— τοῦ χαλκία	L. 3	γαζ. 8

- φ. 9^v [1598]
— τοῦ χαλκία L. 3 γαζ. 8 σολδ. 5

Σαμαράς, σελλάς, χαλιναράς

Ἡ ἀμοιβὴ τῶν μαστόρων ποὺ κατασκευάζουν ἢ ἐπισκευάζουν σχμάρια, σέλλες, χαλινάρια, στρωσίδια καὶ ἄλλα ἐξαρτήματα γιὰ τὴν προφύλαξη τῶν ζώων ἢ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν κατόχων τους κυμαίνεται ἀπὸ 2 γαζέτες ὡς 9 λίρες.

- φ. 10^v 1596, Μαρτίου 29
— εἰς φτιάσιμον τῆς σέλλας L. — γαζ. 2
1596, Ἀπριλλίου 19
— εἰς φτιάσιμον τοῦ σομαρίου τῆς μικρῆς μούλας L. — γαζ. 4
- φ. 12 1596, Αὐγούστος
— τοῦ μαστόρου νὰ κάμει πετουράλε, πιστίαν καὶ σκαλόλουρα L. 8
- φ. 15 [1596]
— τοῦ μαστόρου διὰ τὰ σομάρια L. 2
— ἀκόμη εἰς τὰ σομάρια τὰ παλαιὰ L. 4 γαζ. 8
— εἰς τὰ κενούρια σομάρια L. 9
— φτιαστικά εἰς ἓνα σομάρι L. 1
- φ. 15^v [1596]
— καματικά εἰς δύο στρωσίδια L. 2
- φ. 9^v [1598]
— εἰς ἓνα στρωσίδι τῆς ψαρῆς μούλας L. 2 γαζ. 5 σολδ. 4
— εἰς καρφία καὶ πρόκες καὶ εἰς τὸ κάρφωμάν του L. — γαζ. 7 σολδ. 3
— εἰς τὸ στρωσίδι τῆς Ζεῖταις L. 2 γαζ. 5 σολδ. 6
— εἰς τὸ κάρφωμάν του L. — γαζ. 7

Ἄλλοι τεχνίτες καὶ δουλευτάδες

Στὸ κατάστιχο μνημονεύονται διάφοροι τεχνίτες μὲ καταμερισμένες εἰδικότητες: ὁ μαστρο-Σταμάτης Σκορδᾶς ποὺ ἔφτιαξε τὸ ἀδράχτι καὶ τοὺς μύλους, ὁ στρωματάς, ὁ ὀμπρελλάς, ὁ πελέκαπας, ἓνας Ἑβραῖος βυρσοδέψης (γναφέος)¹, ὁ βουτζᾶς Ἰωάννης Κολιτζάνης, ὁ μάστορας ποὺ ἔκανε τὰ μουζούρια καὶ ἐκεῖνος ποὺ τὰ ἐβούλλωσε.

1. Γνωστὴ εἶναι ἡ ἐνασχόληση τῶν Ἑβραίων τῆς Κρήτης μὲ τὴν ἐπεξεργασία καὶ τὸ ἐμπόριο δερμάτων (πρβλ. Ζαχαριάδου, *Trade and Crusade*, σελ. 166 καὶ σημ. 704).

Σημειώνονται, επίσης, οί πληρωμές τῶν δουλευτάδων¹ πού βοήθησαν στίς ἐργασίες τοῦ τρύγου καί ἡ ἀμοιβή ἐκείνου πού κοπάνισε τὸ λινάρι², ἐνῶ παραλείπονται, πιθανότατα ἀπὸ παραδρομῆ, τὰ ἀντίστοιχα ποσὰ ἀμοιβῆς τῶν γυναικῶν πού ἔζαναν τὸ μαλλί, ὅπως καί τῶν ἐργατῶν πού μάζεψαν τὸ μπαμπάκι καί τίς ἐλίές. Ἀναγράφονται, τέλος, τὰ ἡμερομίσθια διαφόρων μαστόρων (χωρὶς ὅμως νὰ δηλώνεται ἡ εἰδικότητα ἢ τὸ εἶδος τῆς ἐργασίας πού ἔκαναν), καθὼς καί δουλευτάδων πού ἔλαβαν ὡς δάνεια εἴτε προϊόντα εἴτε χρηματικὰ ποσὰ ἔναντι ἐργασίας, τὴν ὁποία ὀφείλαν νὰ προσφέρουν στὸ μετόχι.

φ. 23 ^v	[1596], <i>Μαρτίου 31</i>		
	— ἔδωκα τοῦ Ἀντωνίου Κλαπατζαρά,		
	τοῦ Σφατι τοῦ ἀδελφοῦ, δουκάτο ἓνα		
	νὰ μὰς δουλεύει	δουκ.	1
φ. 11	1596, <i>Μαΐου 7</i>		
	— εἰς τὰ ξύλα τῆς ὀμπρέλας	L.	3 γαζ. 1
	— τοῦ μαστόρου πὸν τὴν ἔκαμε	L.	2
φ. 11	1596, Ἰουνίου 9		
	— εἰς τὰ σίδερα τοῦ παλαιοῦ μουζουρίου	L.	1 γαζ. 2
	1596, Ἰουνίου 26		
	— εἰς δύο μουζούρια καινούργια	L.	4 γαζ. 3
	— τοῦ μαστόρου πὸν ἔκαμε τὰ σίδερα		
	των	L.	8 γαζ. 6
	— ἐκείνου πὸν τὰ ἐβούλλοσεν	L.	3
φ. 12	1596, <i>Αὐγουςτος</i>		
	— τοῦ ἀνθρώπου πὸν ἐκοπάνισε τὸ λινάρι	L.	1 γαζ. 6
φ. 12 ^v	1596, <i>Δεκέμβριος</i>		
	— τοῦ πελέκαπα	L.	5
φ. 14	[1596]		
	— τῶν μαστόρων νζορνάδες 35	L.	104 γαζ. 5
	— τῶν γυναικῶν πὸν ἐξάνασι τὰ μαλλιά	L.	—
	— μαζοκτικὰ εἰς τὴν παμπακίαν	L.	—
	— μαζοκτικὰ εἰς ταῖς ἐλ(ι)αῖς	L.	—
	— ἀκόμη τοῦ Κολιτζάνι εἰς νζορνάδες		
	ἐπερσινές 25 καὶ φετεινές 7 εἰς τὰ		
	βουτζία ἔδωκά του	L.	74 γαζ. 2

1. Ὁ ὅρος δουλευτῆς χρησιμοποιεῖται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν οἰκονόμο (τοῦ Λέου τοῦ δουλευτῆ: φ. 11).

2. Τὸ μετόχι διέθετε λινοβροχεῖο πὸν τὸ εἶχε ἀγοράσει τὸ 1597 ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν 833 ὑπερπύρων (φ. 6).

φ. 15	[1596]	
	— τοῦ μαστόρου ποὺ ἔραψε τὸ στρώμα	L. 3
	— τοῦ Ἑβραίου γναπτικὰ τῶν πετζίων	L. 21 γαζ. 3
φ. 15 ^v	[1596]	
	— τῶν ἀνθρώπων ποὺ μᾶς ἀϊδάρασι εἰς τὴν βεντέμα τοῦ μούστου	L. 7
φ. 7 ^v	1597, Νοεμβρίου 7	
	† ἐκάμαμε λογαριασμὸν μὲ τὸν μαστρο Ἰωάννη Κολιτζάνι διὰ τὴν δούλευσιν ποὺ μᾶς εἶχε καμομένην τοὺς δύο χρόνους νζορνάδες 54 καὶ ἔχω τον πλερωμένον. καὶ χρεοστή μας ἀκόμη καὶ ζευγαραῖς 4 καὶ θεριστάδες 3	ὕπ. 50 σολδ. 9
	— ἔδωκα τοῦ μαστρο Ἰωάννη Κολι- τζάνι μνηζήθρα λύτρες 4	ὕπ. 4
	— καὶ παμπάκι λύτρα μία διὰ	ὕπ. 4
	— ἔδωκά του καὶ γουρουνὶ ἓνα διὰ	ὕπ. 2
	— καὶ κρασί κανάτες 5	
	— καὶ κριθάρι μουζούρια 5	
	— καὶ τοῦ μαστρο Γεώργι Γιουρμέτη κριθάρι μουζούρια 5	
	— καὶ μονέδα ἔδωκά του	ὕπ. 10
	— ἔδωκα καὶ τοῦ μαστρο Ἰωάννη ἔ- τερα	ὕπ. 15
	— καὶ μνηζήθρα λύτρες 2 καὶ κριθάρι μουζούρια 3	ὕπ. 15
φ. 9	[1598]	
	— τοῦ μαστρο Σταμάτη Σκορδᾶ ποὺ ἔκαμε ἓνα ἀρδάκτην καὶ ἐφτίασεν καὶ τοὺς μύλους	L. 12 γαζ. 8

Μακελλάρος

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ χασάπη μνημονεύεται μιὰ φορὰ στὸ κατάστιχο.

φ. 19	[1599]	
	† ἔδωκα τῶν μακελάρων τράγους μου- νούχους καὶ κριούς, αἰγες στήρες καὶ πρόβατα γέρινα, κεφάλια 135 ἐκά- μαμέν τα ὅλα σούμα διὰ	ὕπ. 246

Καραβοκύρης, ναῦτες, βαρκάρης

Τὸ καράβι (ξύλο, σαῖτιά) τοῦ Ποθητοῦ Μοσκοῦ ἔξυπηρετοῦσε τὶς ἀνάγκες τοῦ μετοχιοῦ, μεταφέροντας ἀπὸ τὸν ὄρμο τοῦ Μαραθίου¹ στὴν Πάτμο τὰ διάφορα προϊόντα, (τυρὶ καὶ λάδι) ποὺ ἔστελναν οἱ οἰκονόμοι τοῦ Στύλου στὸ μοναστήρι τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου². Στὸ καράβι μάλιστα αὐτὸ ὁ οἰκονόμος εἶχε ἐπενδύσει τὸ 1598 χρηματικὸ κεφάλαιο (συρμαγιά)³. Στὸ κατάστιχο σημειώνονται τὰ ἔξοδα γιὰ τὴ μεταφορὰ λαδιοῦ, σιταριοῦ καὶ ζώων, καθὼς καὶ οἱ δαπάνες γιὰ τὴ μετακίνηση τοῦ παπᾶ στὴ χώρα καὶ στὴ φορτέτσα⁴. Ἐνδιαφέρουσα, ἐπίσης, εἶναι ἡ ἀναγραφή τῶν ἐξόδων γιὰ τὴν πληρωμὴ τῶν ναυτῶν.

1596, Αὐγουστος

φ. 12 - εἰς τὸν ναῦλον τοῦ σιταριοῦ L. 19 γαζ. 2

φ. 37^v [1597]

— ἔδωκα τοῦ μισερ Ἀντωνίου Ντιάν-
ζολη εἰς ταῖς δύο ἄφοραις ποὺ ἔβαλα
τὸ λάδι

L. 60

— καὶ τῶν δύο βαρκῶν ποὺ ταῖς ἐπήγαν
εἰς τὸ Μαράνθι, εἰς τὸ ξύλον τοῦ Πο-
θητοῦ

L. 12

— καὶ τοῦ Ποθητοῦ μὲ τῶν συντρόφων
του διὰ ναῦλον τοῦ λαδιοῦ σιτάρι μον-
ζούρια 6 κάμνον

L. 21 1/2

— καὶ κρασί βαρέλα μία

L. 10 1/2

— καὶ πρόβατον ἓνα

L. 4

φ. 9 [1598]

— εἰς δύο βολαῖς ποὺ ἐπήγην ὁ παπᾶς

— εἰς τὴν χώραν

γαζ. 8

— εἰς δύο βολαῖς ποὺ ἐπήγαμεν εἰς τὴν
φορτέτζα

γαζ. 7

φ. 9^v [1598]

— εἰς τὴν βάρκα ποὺ ἐπέρασε τὰ βόδια

L. 1 γαζ. 2

φ. 38 [1599]

— ἔδωκα τοῦ Νικίτα Πετρινόλη ποὺ

1. Γιὰ τὸ τοπωνύμιο βλ. Gerola, ὁ.π., σελ. 560.

2. Στὸ κατάστιχο μνημονεύεται ἐπίσης καὶ τὸ ξύλον τοῦ μοναστηριοῦ (φ. 19^v).

3. φ. 7: † ἔδωκα τοῦ παπᾶ κὺρ Ἰωάννου τῆς Μαντελλίνας δουκάτα σαράντα διὰ δύο μερτικὰ συρμαγίαν εἰς τοῦ Ποθητοῦ Μοσκοῦ τὴν σαῖτιάν.

4. Βλ. καὶ πιδὸ πάνω, σελ. 12, 14, ὅπου ἀναφορὰ σὲ ἔξοδα γιὰ τὴ μεταφορὰ πετρῶν καὶ ξύλων.

ἔφερε τὸν οἰκονόμον¹ δουκ. 13
 διὰ πληρωμὴν τῶν ναυτῶν καὶ διὰ
 τὸ λάδι των δουκ. 1
 καὶ τυρία ἑπτὰ ἐπεζάρισαν λύτρες 46
 καὶ διὰ κουμπανιάν των σιτάρι μου-
 ζούρια 6 καὶ κρασί βαρέλα μία καὶ
 τυρὶ ἓνα λύτρες 7 καὶ σφακτὸν ἓνα

Καντζελλιέρης, γραμματικός, ἐκτιμητής, διαλαλητής

Χρήσιμες, κυρίως γιατί προσφέρουν τὴ δυνατότητα συγκρίσεων, εἶναι οἱ ἀναφορὲς στὶς ἀμοιβὲς δημοσίων καὶ ἄλλων ὑπαλλήλων, ὅπως τοῦ καντζελλιέρη, τοῦ γραμματικοῦ, τοῦ ἐκτιμητῆ (σπιτιῶν καὶ ἐλιῶν) καὶ τοῦ διαλαλητῆ.

- φ. 13^v [1596]
 — τοῦ καντζηλιέρι ποὺ ἐρεγιστράρισε
 τὴν γραφὴν τοῦ σενάτου διὰ τὸ σι- L. 6
 τάρι
 φ. 5^v 1597 (βεν. ἔ. 1596), Ἰανουαρίου 3
 — ἔδωκα τῶν στιμαδόρων [σπιτιῶν] ὕπ. 7
 — τοῦ ὀφιτζιαλίου εἰς τὸν διαλαλημὸν
 καὶ νὰ δόσῃ ταῖς ἰδισαῖς ὕπ. 5
 φ. 6 [1597]
 — τῶν ντεπουτάδων καὶ τοῦ γραμμα-
 τικοῦ ὕπ. 10
 φ. 8^v [1598]
 — τῶν στιμαδόρων ποὺ ἐστιμάρασι ταῖς
 ἐλ(ι)αῖς L. 33

Ζωγράφος

Ἡ ἀμοιβὴ τοῦ Χανιώτη ζωγράφου τοῦ μετοχιοῦ Ἰωάννη Ντελούσα γιὰ τὰ διάστυλα καὶ τὶς τέσσερις εἰκόνες ποὺ ζωγράφησε ἦταν 40 καὶ 240 ὑπέρ-
 πυρα ἀντίστοιχα².

1. Ἄν τὸ σημεῖωμα ἀναφέρεται στὰ ναῦλα τοῦ νέου οἰκονόμου ποὺ ἦλθε ἀπὸ τὴν Πάτμο, γιὰ νὰ ἀναλάβει τὴν ἐπιστάσιάν τοῦ μετοχιοῦ, τότε σημαίνει ὅτι ἡ χρονολογία πρέπει νὰ μετα-
 τεθεῖ στὸ 1601, ἔτος τελευταίας ἀναγραφῆς τοῦ καταστίχου. Τὸ σημεῖωμα, ὅμως, ποὺ ἔχει
 καταχωριστεῖ ἀμέσως πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἔχει χρονολογία 1598, Αὐγούστου 25.

2. X α τ ζ η δ α κ η, ὁ.π., σελ. 30 - 31.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΜΟΙΒΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Ἐπάγγελμα		Ἀμοιβή
γιατρός		λ. 1
ὀδοντογιατρός		λ. 1
σπετζέρης		
ράφτης	μαντόρασο	λ. 4 γαζ. 3
	ἀμπάς	ὕπ. 4
	καμηλαύκι καὶ μανδύ	ὕπ. 27
	ράσα	ὕπ. 11-12
	2 βράκες	ὕπ. 4-5
	5 πουκάμισα καὶ 4 βράκες	λ. 10
	3 σκούφιες	γαζ. 15
κτίστης	ἡμερομίσθιο	ὕπ. 5-6
	χαλίκωμα	ὕπ. 8
	καμπαναριὸ (3 ἐργάτες, 15 ἡμ.)	ὕπ. 52 ¹ / ₂
τεχνίτης ἐλαιοτριβείου	ἡμερομίσθιο	ὕπ. 6
	ἄφορες καὶ βραскиά	ὕπ. 33 σολδ. 16
μαραγκὸς	ἡμερομίσθιο	ὕπ. 6
	ἀρμάρια, τραπέζι, κρεβάτι κ.ἄ.	ὕπ. 180
	πόρτα καὶ παράθυρο	ὕπ. 22
χαλκιάς		λ. 1-6
σαμαράς, σελλάς, χαλιναράς		γαζ. 2 - λ. 9
ὀμπρελλάς		λ. 2
στρωματὰς		λ. 9
πελέκαπας		λ. 5
βυρσοδέψης		λ. 21 γαζ. 3
βουτζάς	32 ἡμέρες	λ. 74 γαζ. 2
διάφοροι τεχνίτες καὶ ἐργάτες	ἀδράχτι καὶ μύλοι	λ. 12 γαζ. 8
	μουζούρια	λ. 8 γαζ. 6
	βούλλωμα μουζουριῶν	λ. 3
	κοπάνισμα λιναριοῦ	λ. 1 γαζ. 6
μακελλάρος		
καραβοκύρης		
ναῦτες		
βαρκάρης		
καντζελιέρης		λ. 6
γραμματικὸς		
ἐκτιμητὴς	σπιτιῶν	ὕπ. 7
	ἐλιῶν	λ. 33

Ἐπάγγελμα

Ἀμοιβή

διαλαλητής

ὕπ. 5

ζωγράφος

4 εἰκόνες

ὕπ. 240

διάστυλα

ὕπ. 40

Β'. ΤΙΜΕΣ ΑΓΑΘΩΝ

Ὁ οἰκονόμος σημειώνει στὸ κατάστιχό του ὅλα τὰ προϊόντα καὶ ἐμπορεύματα ποὺ ἀγοράζει μὲ τὴν ἀντίστοιχη τιμὴ τους. Κάθε εἶδος καταχωρίζεται συνήθως χωριστά, συχνὰ ὅμως καταγράφονται πολλὰ εἶδη μὲ τὸ συνολικὸ ποσὸ δαπάνης γιὰ τὴν ἀγορά τους (λ.χ. εἰς μίαν κατίνα καὶ μίαν λύτρα χαβιάρι καὶ ρίζη λίτρες δέκα καὶ ἄλλας μουζούρια 4, παρογάρους 40 καὶ κνισάρους 2 καὶ καμπόσα καρφία — L. 15 γαζ. 1)¹. Ἡ ποσότητα τοῦ εἶδους ποὺ ἀγοράζεται δὲν δηλώνεται πάντῃ· ὅταν πρόκειται μάλιστα γιὰ τρόφιμα, πολλὲς φορὲς δὲν σημειώνεται οὔτε τὸ εἶδος (λ.χ. εἰς ψάρι δύο βολαῖς. . ., εἰς ψάρι καὶ κταπόδια τέσσερις βολαῖς. . ., ἔξοδες φαγούρας. . ., εἰς φαγούρα πολλαῖς βολαῖς. . .). Μαζὶ μὲ τὸ εἶδος καὶ τὸ χρηματικὸ ποσὸ μνημονεύεται ὅχι σπάνια καὶ τὸ ὄνομα τοῦ πωλητῆ, ὅπως λ.χ. τοῦ Κατζούλλη, τοῦ Πουλλῆ, τοῦ Μάντακα καὶ τοῦ Μιτσο-Λέου (ψάρια), τοῦ Σεβεντούκου (ἀγγεῖα), τοῦ Φαζοῦ (χοιρομέρια), τοῦ Νικολοῦ (πανιά), τοῦ Ψαροῦ (σησάμι), τοῦ Μαννοῦ (σκοινιά)².

Στοὺς πίνακες ποὺ ἀκολουθοῦν τὰ ἐμπορεύματα παρουσιάζονται χωρισμένα σὲ κατηγορίες. Ἡ τιμὴ κόστους κάθε εἶδους ἀντιστοιχεῖ σὲ μονάδα (1 μουζούρι, 1 λίτρα, 1 πῆχυς κ.ο.κ.), στὶς περιπτώσεις ποὺ τὰ στοιχεῖα ἐπιτρέπουν τὸν προσδιορισμὸ τῆς ἀντιστοιχίας. Ὄταν ἡ τιμὴ ποικίλλει, σημειώνονται τὰ διάφορα ποσὰ μὲ κάθετες μεταξὺ τους γραμμές. Ἡ ἀναφορὰ σὲ ἄσπρα παραπέμπει σὲ προϊόντα (δημητριακὰ καὶ δέρματα) ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν Πάτμο, τὰ ὁποῖα οἱ μοναχοὶ πουλοῦν στὴν Κρήτη. Ἐπειδὴ γιὰ τὴν ἀγορὰ τοῦ ἴδιου πράγματος χρησιμοποιοῦνται πολλὲς φορὲς διαφορετικὰ νομίσματα (ὕπερπυρα ἢ λίρες), στοὺς πίνακες μνημονεύεται ἡ νομισματικὴ μονάδα ποὺ ἀπαντᾷ συχνότερα. Ὄταν γιὰ τὸ ἴδιο προϊόν χρησιμοποιοῦνται διαφορετικὲς μονάδες μέτρησης (λίτρα ἢ κιλό), δηλώνονται καὶ οἱ δύο. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ προϊόντα ποὺ περιλαμβάνονται στοὺς πίνακες (σιτάρι, τυρὶ) δὲν ἔχουν ἀγορασθεῖ ἀπὸ τὸ μετόχι, ἀλλὰ εἴτε στέλνονται στὴν Πάτμο, ὅποτε ὁ οἰκονόμος ἀναγράφει δίπλα τὴν τιμὴ τους, εἴτε μὲ αὐτὰ ἐξοφλοῦνται ἀντὶ χρημάτων διάφοροι λογαριασμοί.

1. φ. 9.

2. φ. 9^v, 13, 42^v.

Τροφή και ποτά

ξύλας (άλάτζι)	1 μουζούρι		γαζ. 7-8
αύγοτάραχο	1 λίτρα	λ. 2	
άχελια	1 λίτρα	λ. 1	γαζ. 1
βεζακουλλοῦρες	ἔξη		γαζ. 8
βεζακουλλοῦρες	πενήντα	λ. 5	
βεζακουλλοῦρες	ἑκατοπενήντα	λ. 12	
ἐλιές	1 μουζούρι	ὑπ. 3	
ζαφορά		λ. 2	
ζάχαρη (κάντιο)		λ. 1	
κοκκάρι	1 μουζούρι	ὑπ. 8	
κολιοὶ	1 λίτρα		γαζ. 8
κουκιά	1 μουζούρι	ὑπ. 8	
	1 κιλό	ἄσπρα 40	
κράμπες καὶ λεμόνια		λ. 2	γαζ. 4
κρασί	1 βουτζι	ὑπ. 80	
κρασί	1 μίστατο	λ. 2 1/2	ὑπ. 4-5
κρασί παλαιὸ ἀπὸ τὴν ταβέρνα		λ. 12	
κριθάρι	1 μουζούρι	ὑπ. 8	
λάδι	1 μίστατο	ὑπ. 8	18 18 1/2
μο(υ)ρούνα	1 λίτρα		γαζ. 8
μο(υ)ρούνα καὶ μύδι	1 λίτρα		γαζ. 8 1/2
μο(υ)ρούνα, χαβιάρι καὶ σκιστόψαρα		λ. 13	
μοῦστος	1 μίστατο	ὑπ. 1	
μυζήθρα	1 λίτρα	ὑπ. 2-4	
ξίδι	1 μίστατο	λ. 1	
παλαμίδες		λ. 55	
παλαμίδια καὶ κολιοὶ		λ. 3	
παστέλλι		λ. 1	
πιπέρι καὶ ἄλλες μυρωδιές		λ. 3	
πιπέρι καὶ γαρούφαλα		λ. 1	γαζ. 2
ρίζι	1 λίτρα		γαζ. 2 1/2
ρόβι	1 πινάκι	λ. 1	γαζ. 3
ροβίνθια	1 μουζούρι	ὑπ. 10	
	1 κιλό	λ. 5-6	
σησάμι	1 μουζούρι	ὑπ. 13	
σιτάρι	1 μουζούρι	ὑπ. 8	10

τρίλ(ι)ες	1 λίτρα		γαζ.	5
τυρί	1 λίτρα	ύπ. 10		
φακή	1 μουζούρι	λ. 6	γαζ.	5
	1 κιλό	λ. 8		
φασόλια	1 μουζούρι	λ. 5	γαζ.	3
	1 κιλό	άσπρα 40		
φρούτα		λ. 2	γαζ.	8
φρούτα	τρεῖς βολές	λ. 1	γαζ.	9
χαβιάρι	1 λίτρα	λ. 2	γαζ.	1-8
χοιρομέρια	δύο	ύπ. 2	γαζ.	3 σολδ. 4
χταπόδι		λ. 2	γαζ.	1
ψάρι	1 λίτρα	ύπ. 1	σολδ.	16
ψάρι σαλαμουράδο		λ. 3	γαζ.	3
ψαρόγαροι	πενήντα	λ. 1	γαζ.	7

Φορέματα, υποδήματα, υφάσματα, κλωστικές ύλες κ.ά.

γαμπάς		ύπ. 58		
	1 πήχυς	ύπ. 4		
γορδέλα μεταξωτή	1 πήχυς		γαζ.	1
καμηλαύκι		ύπ. 16-17		
καμηλὸ (καμηλή)	1 πήχυς	λ. 4		
καναβάτζο	1 πήχυς		γαζ.	1 σολδ. 3
κλωστές		λ. 1	γαζ.	8
κομπία, γορδόνι, μετάξι				
καὶ κλωστές		λ. 32		
κοντάδια διὰ ποδιά	1 πήχυς		γαζ.	7
κουκούλι		λ. 1		
λινάρι	1 λίτρα	ύπ. 1 1/2		
μαλλί	1 λίτρα	ύπ. 1		
μχνδὺ	1 πήχυς	λ. 4	γαζ.	2
μαντόρασο	1 πήχυς	ύπ. 4-4 1/2 λ. 10	γαζ.	7
μετάξι, γορδόνι καὶ κομπία		λ. 5		
μετάξι, σπάγγοι καὶ κλωστές		γαζ.	6	
μπαμπάκι	1 λίτρα	ύπ. 4		
μπροκαδέλο	1 πήχυς	λ. 6		
ξωφόρι	1 πήχυς	ύπ. 4		
ὀρμηζήν μαυροκόκκινο,				
κόκκινο		ύπ. 6		
ὀρμηζήν παγονάτζο			γαζ.	2 1/2

πανι δίμιτο	1 πῆχους	ὑπ. 1	σολδ. 6
πανι διὰ τὸ στρώμα		λ. 16	
πανι σκέπασμα τῆς σκάφης		λ. 1	γαζ. 6
πλεκτὸ τῶν μαξιλαριῶν		λ. 1	γαζ. 5
ποκάμισα δύο, γαμπὰς καὶ δύο ράσα, τὸ ἓνα καμηλὴ		λ. 40	
ποκάμισο		ὑπ. 18	
	1 πῆχους	ὑπ. 1 1/2	
ρασὴ μαύρη	1 πῆχους	λ. 1	γαζ. 1 ὑπ. 4
ράσο ἄσπρο	1 πῆχους	ὑπ. 26 1/2	
ράσο χονδρὸ	1 πῆχους	ὑπ. 4	
σκιάδι		λ. 13	
σκλαβίνα		λ. 15 1/2-16	
σοκαμήλακυκο		ὑπ. 3	
στιβάνια	ἓνα ζευγάρι	ὑπ. 7	
σωφόρι		ὑπ. 4 1/2	

Zōa καὶ σαγὴ

ἄρνι		ὑπ. 8	
γουρούνι		ὑπ. 2	
ἐρίφι		λ. 4	
κριοὶ	δύο	ὑπ. 22	
κριόπουλο		λ. 1-2	
μαναροποῦλες	δύο	λ. 1	γαζ. 3
πρόβατο παλαιὸ		ὑπ. 12	
σκρόφες	ἐννέα }	δουκ. 40	
καὶ κάρπος	ἓνας }		
καβαλιέρος		λ. 10	
καλίκια μουλαριοῦ		λ. 1	
καλίκι μούλας			γαζ. 5
καπίστρι		λ. 2	γαζ. 2
κριοσκλάβερα	τρία	λ. 6	γαζ. 8
λαίρι (ἄρνόλαιρο)			γαζ. 3-6
προβατοσκλάβερο		λ. 1	γαζ. 1
σέλλα		λ. 24	
σκλαβέρι μεγάλο		λ. 2	
σκλαβέρια	τρία	λ. 1	γαζ. 2

σομάρι (μικρῆς μούλας)	λ.	5	γαζ. 5
σομάρια παλαιά	λ.	4	γαζ. 8
σομάρια καινούρια	λ.	9	
σπιρούνι			γαζ. 7
στρωσίδι	λ.	2	γαζ. 3
τραγοσκλάβερο	λ.	3-4	

Οἰκιακὰ σκεύη, ἔπιπλα καὶ διάφορα δοχεῖα

ἀγγεῖα, σκουτέλλια, ἀ- πλάδενες καὶ ἀπλα- δένια καὶ ἄλλα		λ.	4	
ἀγγεῖα, σκουτέλλια καὶ ἄλλα		λ.	3	γαζ. 6
ἀγγεῖα τοῦ σπιτιοῦ		λ.	2-3	
ἀπλαδένια βενέτικα μεγάλα καὶ μικρά	τρία πέντε	}	λ.	4
ἄφορα			δουκ.	3
ἀφορέτα			ὕπ.	68
βουτζὶ			δουκ.	2
γαστερόλες (ἀγαστε- ρόλες) καὶ ποτήρια	τρία	λ.	1	
θρονὶ		λ.	2-7	
καθίσκια	δύο	λ.	1	γαζ. 4
κανάτα				γαζ. 1 1/2
κανάτες δύο, ἀγαστέρες καὶ κοῦπες	τρεῖς	}	λ.	1 γαζ. 1
κουτάλα				γαζ. 3
λαγῆνες	τέσσερεις	λ.	1	γαζ. 1
λαγῆνι				γαζ. 1 σολδ. 3
λύχνος				γαζ. 5 6
μαχαίρια	ἓνα ζευγάρι			γαζ. 3 6
μουχούρτια μαγιόλικα καὶ πλατέλλια	εἴκοσι τέσσερα	}	λ.	4 γαζ. 7
παρασύρα				γαζ. 3
πηρούνια ἀργυρά	δύο	λ.	12	γαζ. 4
πηρούνια σιδερένια	έννέα	λ.	2	γαζ. 2
πλατέλλια	ἑξῆ	λ.	2	γαζ. 2
πλατέλλια καὶ κοῦπες	τέσσερα τρεῖς	}		γαζ. 4
ποτήρια καὶ ἀγαστερόλες	τρεῖς		λ.	2

σιδηροκουτάλα			γαζ. 8
σκουτέλλια	έκατò	ύπ. 12	
τηγάρι		λ. 3	γαζ. 2
φανάρι		λ. 2	γαζ. 2
χάλκωμα (βάρους 22			
λιτρῶν πρὸς 12 γαζέτες			
ή λίτρα)		λ. 26	γαζ. 4
χάλκωμα με τὸ χέρι		λ. 18	

Ιέρματα

λουρί τοῦ ποδὸς			γαζ. 3
πετζι		ἄσπρα 160	
πετζι		ύπ. 10 λ. 6-7	
πετζι ὠμὸ		ύπ. 29 ¹ / ₂	
τομάρι	1 λίτρα	λ. 2	γαζ. 7
τομάρι		ἄσπρα 40	
τομάρια σφακιανὰ		λ. 15	γαζ. 4
τομάρια	έπτὰ	ύπ. 75	

Γεωργικὰ ἐργαλεῖα, καλάθια, στεφάνια βαρελιῶν κ.ἄ.

ἀκόσκινο βενέτικο σταρικὸ		λ. 4	γαζ. 3
δίκτυα	τρία κομμάτια	ύπ. 60	
δραπάνια		λ. 1	γαζ. 1
κνισάρα		λ. 1	γαζ. 6-8
κνισάρα τρίχινη βενέτικη		λ. 1	γαζ. 7
κνισάρες	δύο	λ. 1	γαζ. 2
μουζούρια	δύο	λ. 4	γαζ. 3
μουζούρια καινούρια		λ. 18	
πάθνη			γαζ. 5
πετροκόφιο			γαζ. 2-6
πτυάρι		λ. 1	γαζ. 5
σακούλα		λ. 1	γαζ. 3
σίγκλα		λ. 8	
σκαπέτια	δύο	λ. 4	γαζ. 3
σφυρίδι		ύπ. 2 ¹ / ₂	
σφυρίδια	τριάντα	ύπ. 116	σολδ. 28
τζέρκια	1 μεζήνα	ύπ. 16	
τζέρκουλα βουτζίστικα	8 μεζήνες	λ. 61	
καὶ ἀφορίστικα	3 μεζήνες		

τζέρκουλα άφορίστικα				
καὶ βουτζίστικα	1 μεζήνα	λ.	5	γαζ. 3
τζέρκουλα	1 μπήγα	λ.	11	
τουπία διὰ τὸ τυρὶ	τρία	λ.	7	γαζ. 3
τρυγοκόφινα				γαζ. 5-7
τρυπάνια	τρία	λ.	1	
ψάθα		λ.	8	
ψάθες	δύο	λ.	2	γαζ. 6

Ξύλα, καρφιά, σκοινιά, κλειδαριές καὶ διάφορα ἄλλα ὑλικά

βρουλές πατητηρίων	δύο			γαζ. 8
δοκάρια		ύπ.	10	
καρφιά σοφίτας	έκατὸ			γαζ. 6 - λ. 1
καρφιά τζαβρουνάρικα				γαζ. 7
καρφιά, πορταδέλες καὶ				
τζενταρόλες		ύπ.	25	
κατίνα τοῦ μαγαζέ		λ.	4	γαζ. 5
κατίνα τῆς παγκέτας		λ.	1	γαζ. 5
κατίνες τῆς πάγκας	δύο	λ.	4	γαζ. 3-8
κονταρίδες τῆς κρεβα-				
τίνας μεγάλες	τέσσερεις	}	ύπ.	12
καὶ μικρές	δέκα			
μάσκολα		ύπ.	10	
μῆλα ἀρμαρίων		ύπ.	5	
μολύβι	1 λίτρα			γαζ. 5
μουράλια	τρία	ύπ.	11	
μπρόκες	εἴκοσι			γαζ. 3
πόλβερι καὶ μολύβι	1 λίτρα	λ.	2	γαζ. 5
πόλβερι καὶ φυτίλι	1 λίτρα	λ.	1	γαζ. 5
πορταδέλες				γαζ. 6
σίδερο	1 λίτρα			γαζ. 5-10
σκοινὶ				γαζ. 8-10
σκοινὶ διὰ σύρτες ἐλαιο-				
τριβείου	1 λίτρα	ύπ.	3	
σκοινιὰ τρίχινα	εἴκοσιένα	ύπ.	34	σολδ. 16
σκοινιὰ ἐλαιοτριβείου	τέσσερα	λ.	3	γαζ. 4
σπάγοι				γαζ. 8
στάνιο		λ.	2	
τράβα		ύπ.	14	
ῥψος	1 μουζούρι	λ.	1	γαζ. 5-7

Ποικίλα

(εἰ)κόνισμα		ὕπ.	14	
θησαυρὸς		λ.	4	
κανάβι διὰ τὸ παραγάδι				γαζ. 3
κανδῆλι, κανάβι καὶ καρέλια	δύο	ὕπ.	10	
κανδῆλι, ράγολα	δύο			
καὶ κανάβι		λ.	3	γαζ. 5
κερι	1 λίτρα	λ.	1	γαζ. 4
λαμπάδες	δύο			
καὶ κεριὰ		λ.	3	γαζ. 5
λιβάνι	1 λίτρα	ὕπ.	3	
	1 ὀκλ	λ.	3	
ξιφάρια	δύο	}	λ. 1	γαζ. 1
καὶ ἀσημαδάδες	εἴκοσι			
σαῖτα		λ.	2	γαζ. 4
σαῖτες	εἴκοσι	λ.	4	
σαποῦνι	1 λίτρα			γαζ. 5 - λ. 2
σπαθί		ὕπ.	30	
στουράκι				γαζ. 5
φελλὸς				γαζ. 5
φοντάς		λ.	3	γαζ. 5
χαρτία				γαζ. 2-3
χαρτία (καδέρνο)				γαζ. 3-9
ψαλίδι				γαζ. 4-7

Ἄγνωστης σημασίας εἶδη

τουβάρια	1 λίτρα			γαζ. 6-7
τουτούζα		λ.	1	
φρατόνοι	1 ζευγάρι	λ.	4	

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ *

- άγαστέρα: δοχείο πήλινο για κρασί ή
 πιθανότατα είδος άσκου για άγαστέ-
 ρα (πηκτό γαλάκτωμα από γαστέρα
 άρνιου ή έριφιού, τὸ ὁποῖο χρησιμο-
 ποιείται στην τυροκομία για τήν πήξη
 τοῦ γάλατος)
 άγαστερόλα: βλ. άγαστέρα
 άιδάρω: βοηθῶ (βεν. *aidar*)
 άκόσκινο: κόσκινο· βλ. καὶ κνισάρα
 άλάτζι: άλάτι
 άμπάς: χοντρό μάλλινο έπανωφόρι (βεν.
gaban)
 άνκλα: γωνία, άγκωνάρι (λατ. *angulus*)
 άπλάδενα: μεγάλο ρηχὸ σκεῦος, κοινῶς
 πιατέλλα (βεν. *piadena*)
 άπλάδενι· βλ. άπλάδενα
 άρδάχτι: άδράχτι
 άρμáρι: ντουλάπι (ιταλ. *armario*)
 άσημαδάδα: από τὸ οὖσ. άσήμι
 άσπρο: τουρκικὸ νόμισμα· ένα δουκάτο
 ίσοδυναμεῖ με 30 ἢ 32 άσπρα (τέλη
 14ου αἰ.)
 άτζάλι: χάλυβας (βεν. *azzal*)
 άφορα: άγγεῖο καὶ αντίστοιχη μονάδα
 για τὴ μέτρηση κρασιοῦ, χωρητικό-
 τητας 600.936 λ. (βεν. *anfora*)
 άφορέτα· βλ. άφορα
 άχέλι: χέλι
- βαρέλα: μεγάλο βαρέλι (ιταλ. *barella*)
 βεζακουλλούρα: ἴσως παξιμάδι
 βεντέμα: ἡ έποχή συγκομιδῆς (βεν.
vendema)
 βημόθυρο: ἡ μεσαία πύλη τοῦ ἱεροῦ
 βολά: φορά
 βουλλώνω: σφραγίζω
 βουτζάς: βαρελάς
 βουτζί: βαρέλι, πιθάρι
 βρασκι: πήλινο άγγεῖο με στόμιο εὐρύ-
 τερο τοῦ πιθαριοῦ
 βρουλά (βροῦλα): σκοινί, είδος φυτοῦ με
 τὸ ὁποῖο πλέκουν σκοινιά
 γαζέτα: βενετικὸ νόμισμα, ίσοδυναμεῖ με
 2 σολδία
 γαμπάς· βλ. άμπάς
 γαστερόλα· βλ. άγαστερόλα
 γναπτικά: από τὸ ρ. γνάπτω: κατεργά-
 ζομαι
 γομάρι: φορτίο, βάρος, ίσοδυναμεῖ με 300
 λίτρες λογαρικές
 γορδέλα: κορδέλλα (ιταλ. *cordella*)
 διάστελα· βλ. διάστυλα
 διάστυλα: κιγκλίδες με τίς ὁποῖες χωρί-
 ζεται τὸ βῆμα από τὸν ὑπόλοιπο ναὸ

* Για τὴ σύνταξη τοῦ γλωσσαρίου βασίστηκα στὰ ακόλουθα λεξικά: Ν. Π. Ἀν-
 δριώτη, *Ἑτυμολογικὸ λεξικὸ τῆς κοινῆς νεοελληνικῆς*, Θεσσαλονίκη 1983³.— G. B o e-
 rio, *Dizionario del dialetto veneziano*, Βενετία 1867. — Δ. Δημητράκου, *Μέγα*
Λεξικὸν ὅλης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, τόμ. Α' - Θ', Ἀθήνα 1958. — D u c a n g e, *Glos-*
sarium mediæ et infimæ latinitatis, τόμ. Α' - Η', ἀνατ. Γκράτς 1954. — Τ ο ὕ ἱ δ ι ο ὕ
Glossarium ad scriptores mediæ et infimæ græcitatatis, I - II, Λυὼν 1688 (ἀνατ. Γκράτς
 1958). — Έ μ μ. Κ ρ ι α ρ ᾱ, *Λεξικὸ τῆς μεσαιωνικῆς ἑλληνικῆς δημῶδους γραμματείας*
(1100 - 1669), τόμ. Α' - Η', Θεσσαλονίκη 1969 - 1982. — J. F. N i e r m e y e r, *Mediæ*
Latinitatis Lexicon minus, Λυὼν 1976. — Γ. Ε. Παγκάλου, *Περὶ τοῦ γλωσσικοῦ*
ιδιώματος τῆς Κρήτης, τόμ. Α' - Σ', Ἀθήνα 1955 - 1971. — Πρβλ., ἐπίσης, τὸ γλωσσάριο
 τοῦ Στ. Ξανθοῦδίδου, *Κρητικὰ συμβόλαια ἐκ τῆς Ἑνετοκρατίας*, Χριστιανική
 Κρήτη 1, τεύχ. Α' - Β' 1912, σελ. 313 - 375. — Φ. Κ ο υ κ ο ὕ λ έ, *Βυζαντινῶν βίος καὶ*
πολιτισμός, τόμ. Β₁, Ἀθήνα 1948, σελ. 179 - 247, τόμ. Β₂, Ἀθήνα 1948, σελ. 1 - 116,
 τόμ. Ε', Ἀθήνα 1952, σελ. 9 - 135, τόμ. Σ', Ἀθήνα 1955, σελ. 266 - 294. — Τ ο ὕ ἱ δ ι ο ὕ,
Συμβολὴ εἰς τὴν κρητικὴν λαογραφίαν ἐπὶ Βενετοκρατίας, Ἐπετηρίς Ἐταιρείας Κρητι-
 κῶν Σπουδῶν 3 (1940), σελ. 1 - 97.

- δουκάτο: βενετικό νόμισμα, ισοδυναμεί συνήθως με 6 λίρες και 4 σολδία
- ζαφορά: καρύκευμα από το φυτό κρίκος (τουρκ. *zafran*)
- ζιπόνι: γιλέκο (βεν. *zipon*)
- θησαυρός: πιθανότατα ή έντυπη έκδοση του 1561 «Θησαυρός Δαμασκηνού...»
- θρονί: κάθισμα
- καβαλιέρος: λ. άγνωστης σημασίας, ίσως έξάρτημα στολής αλόγου
- καδέρνο: τετράδιο (ιταλ. *quaderno*)
- καθίκι: οικιακό σκεύος
- καλίκι: πέταλο
- καλτζόνι: πανταλόνι (ιταλ. *calzone*)
- καμερέτα: μικρό δωμάτιο (ιταλ. *cameretta*)
- καμηλαύκι: κάλυμμα της κεφαλής των κληρικών
- καμηλή: ύφασμα από τρίχα καμήλας
- καναβάτσο: χοντρό ύφασμα από ίνες κανναβιού (ιταλ. *canavaccio*)
- καννάβι: κανναβούρι
- καντζηλλιέρης (καντζελιέρης): γραμματικός (ιταλ. *cancelliere*)
- κάντιο: κρυσταλλοποιημένη ζάχαρη (ιταλ. *candi*)
- καπίστρο: χαλινάρι (ιταλ. *capestro*)
- καρέλλι: λ. άγνωστης σημασίας, ίσως κουβαρίστρα (βεν. *carolo*)
- κατζοῦνος: γάντζος
- κατίνα: αλυσίδα, μάνταλο (ιταλ. *catena*)
- κατρίνια: χάλκινο νόμισμα (βεν. *quattrin*)
- κιαβέτα: μικρό κλειδί (ιταλ. *chiavetta*)
- κνισάρα: κόσκινο
- κοκκάρια: βολβοί κρεμμυδιών
- κολιός: είδος ψαριού
- κοντάδι: υπόλοιπο από τόπι ύφασματος
- κονταρίδα: βέργα
- κοντόρασο: κοντό ράσο
- κουκούλι: σκούφια
- κουμπανιά: έφοδια (ιταλ. *compagnia*)
- κράμπη: κράμβη: λάχανο
- κρεβατίνα: κληματαριά
- κριελλάκι: κρίκος, μικρός χαλκάς
- κριόπουλο: άρσενικό άρνι πριν χρονίσει
- λαγήνι: μικρό σταμνί
- λαίρι: κουδούνι αίγοπροβάτων
- λετριβείο: έλαιοτριβείο
- λίρα: βενετικό νόμισμα, υποδιαιρείται σε 10 - 13 γαζέτες (ιταλ. *libra, lira*). βραχυγραφικά αποδίδεται με το L.
- λίτρα: μονάδα βάρους, υποδιαιρείται σε 12 ούγγιες (ιταλ. *libra, lira*)
- μαγαζές: έργαστήρι, αποθήκη
- μάγγανο: πιεστήριο έλαιοτριβείου, μηχανή με στροφέα
- μαγιόλικα: είδος σκεύους και πλάκας από πηλό στιλπνό με διακόσμηση
- μακελλάρος: χασάπης (ιταλ. *macellaio*)
- μαναροπούλα: θρεφτάρι
- μανδύ (μανδίν): μανδύας
- μαντόρασο: είδος επανωφοριού
- μάσκολο: στρόφιγγας περιστροφής θυροφύλλου (ιταλ. *mascolo*)
- μεζάνα (μεζήνα): δοχείο και αντίστοιχη μονάδα χωρητικότητας ύγρων· ισοδυναμεί με το μισό της *buta (vegeta)*, δηλ. με 250 - 257 λ. (ιταλ. *mezana*)
- μήλο: λ. άγνωστης σημασίας
- μιγάδο: μίγμα από σιτάρι και κριθάρι (ιταλ. *migado*)
- μίστατο: μέτρο ύγρων, ισοδυναμεί με 11λ.
- μονέδα: χρήμα, νόμισμα (βεν. *moneda*)
- μουζούρι: δοχείο και αντίστοιχη μονάδα για τη μέτρηση δημητριακών· ισοδυναμεί με 18.328 λ. (ιταλ. *misura*)
- μουνοῦχος: εἰνούχος
- μουράλια: λ. άγνωστης σημασίας, ίσως ξύλινος πήχυς (ιταλ. *murello*)
- μο(υ)ρούνα: είδος ψαριού (σμούρνα)
- μουρχούτι: πήλινη λεκάνη
- μουρχούτι· βλ. μουρχούτι
- μπάγκα: τράπεζα, μπαγκάρι εκκλησίας (ιταλ. *banca*)
- μπατάρω: συμπηφίζω όφειλή, έξοφλώ
- μπήγος (μπήγα): φορτίο
- μπουκασί: λεπτό μπαμπακερό ύφασμα (βεν. *bocassin*)
- μπράτσο· βλ. πήχυς
- μπρόκα: πρόκα
- μπροκαδέλο: ύφασμα δαμασκηνό στιλπνό (βεν. *brocadelo*).

νζορνάδες· βλ. τζορνάδες	ρασέ· βλ. ράσο
ντεπουτάδος· ἐπίτροπος, ἀντιπρόσωπος (ιταλ. <i>deputato</i>)	ρασή· βλ. ράσο
ζαίνω· ἀραιώνω	ράσο· χοντρό μάλλινο ὕφασμα, ἔνδυμα ἱερωμένου
ξιφάρι· αἰχμή βέλους	ρεγιστράρω· καταχωρίζω (ιταλ. <i>re-</i> <i>gistrare</i>)
ξύλο· καράβι	ρόβι· εἶδος δημητριακοῦ
ξωφόρι· εἶδος ἐπανωφορίου	
ὀρμεζίν· βλ. ὀρμηζήν	σαίττα· βέλος
ὀρμηζήν· γούνα ἀπὸ κουνάβι (βεν. <i>ormesin</i>)	σαϊτιά· εἶδος καρβιοῦ (ιταλ. <i>sagitta</i>)
ὀφιτζιάλιος· δημόσιος ὑπάλληλος (ιταλ. <i>ufficiale</i>)	σαλαμουράδο· παστό (πρβλ. βεν. <i>sala-</i> <i>mora</i>)
πάγκκα· βλ. μπάγκκα	σενάτο· σύγκλητος (ιταλ. <i>senato</i>)
παγκέτα· μικρὴ τράπεζα (ιταλ. <i>banchetta</i>)· πρβλ. μπάγκκα	σεραδόρος· κλειδαριὰ (ιταλ. <i>serratore</i>)
παγονάτζος· κυανόμυκρος (ιταλ. <i>paonazzo</i>)	σίγκλα· κήδος (μεσ. <i>σίκλος</i>)
πάθνη· πιθανότατα εἶδος καλαθιοῦ	σιράδι· σειρίτι
παλαμίδα· εἶδος ψαριοῦ	σκαλόλουρα· λουριὰ ἀνχολέων
παμπάκι· μπαμπάκι	σκαπέτι· τσεκούρι
παμπακιά· μπαμπακιά	σκιάδι· πῖλος
παραγάδι· πολυάγκιστρο ἀλειτουργικὸ ὄργανο	σκιστόψαρο· εἶδος ψαριοῦ
πρασύρα· σκούπα	σκαβέρι· κουδούνι ζῶων
πάτος· πάτωμα	σκαβίνα· μάλλινο κλινοσκέπασμα (βεν. <i>schiaivina</i>)
πεζάρω· ζυγίζω (ιταλ. <i>pesare</i>)	σκούτέλλι· μικρὴ γαβάθα
πελέκαπας· πελεκητής, πετροκόπος, πε- λεκάνος	σκούφ(ι)α· κάλυμμα κεφαλῆς (βεν. <i>scufia</i>)
πετζί· πετσί, δέρμα	σκούφα· γουρούνα
πετουράλε· ἀμπροστελίνα, δηλ. ταινία μὲ τὴν ὁποία δένουν τὸ σαμάρι στὸ στῆ- θος τοῦ ζῶου (ιταλ. <i>pettorale</i>)	σοκαμήλαυκο· κάλυμμα αὐχένος
πετροκόφινο· κοφίνι γιὰ πέτρες	σολδίο· βενετικὸ νόμισμα, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ 1/20 τῆς λίρας (ιταλ. <i>soldo</i>)
πῆχυς· μέτρο μήκους (βεν. <i>brazzo</i>)	σομάρι· σαμάρι
πινάκι· μέτρο καρπῶν, ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ μισὸ τοῦ μουζουριοῦ	σούμχ· σύνολο, ἄθροισμα (ιταλ. <i>summa</i>)
πιστία· ὀπισθία, καπουλοδέτης	σοφίτα· δωμάτιο μέσα σὲ στέγη, ὑπερώο (βεν. <i>sofita</i>)
πλατέλι· μικρὸ πιάτο (βεν. <i>platelin</i>)	σπάγος· σπάγκος
πόλβερι· σκόνη, καπνός, πυρίτιδα (ιταλ. <i>polvere</i>)	σπέζες· δαπάνες (ιταλ. <i>spese</i>)
πορταδέλα· στροφέας (ἀπὸ τὴν ιταλ. λ. <i>portella</i>)	σπετζαρεῖο· φαρμακεῖο
πτυάρι· φτυάρι	σπετζέρης· πωλητὴς φαρμάκων, μπαχα- ρικῶν κ.ἄ. (βεν. <i>specier</i>)
	στάνιο· κασσίτερος
	σταφυλομάγγανα· πιεστήριο σταφυλιῶν
	στιβάνι· ψηλὸ δερμάτινο ὑπόδημα, μπόττα (ιταλ. <i>stivale</i>)
	στιμαδόρος· ἐκτιμητὴς (ιταλ. <i>stimatore</i>)
	στιμάρω· ἐκτιμῶ (ιταλ. <i>stimare</i>)
	στουράκι· εἶδος φυτοῦ, τὸ ὁποῖο χρησί- μευε γιὰ τὴν παρασκευὴ θυμιάματος (ἀρχ. <i>στυράκκιον</i> , ὑποκ. τοῦ <i>στύραξ</i>)
ράγολα· λ. ἄγνωστης σημασίας, πιθανό- τατα τροχός, καρούλι (ιταλ. <i>ragulo</i> , <i>rullo</i>)	συρμαγιά· κεφάλαιο (τουρκ. <i>sermaye</i>)

σφακτό: άρνι προορισμένο για σφαγή
 σφυρίδι: σάκκος από τρίχα κατσίκας, τόν
 όποιο, άφοϋ τόν γέμιζαν με άλεσμένες
 έλιές, τόν πίεζαν στ'ά ξυλομάγγανα με
 σκοπό την έξαγωγή λαδιού
 σωφόρι: μεσοφόρι

τάβλα: σανίδα (λατ. *tabula*)
 τζαβρούνι: δοκάρι, μεσοδόκι
 τζενταρόλα: λ. άγνωστης σημασίας
 τζέρκι: στεφάνι (ιταλ. *cerchio*)
 τζέρκουλο: στεφάνι βαρελιού (ιταλ. *cir-
 colo*)
 τζορνάδα: ήμέρα (ιταλ. *giornata*)
 τομάρι: κατεργασμένο δέρμα
 τορνέσια: χάλκινα νομίσματα, χρήματα
 γενικά
 τουβάρι: λ. άγνωστης σημασίας
 τουτούζα: λ. άγνωστης σημασίας
 τουπί: καλάθι από βέργες
 τράβα: δοκάρι (ιταλ. *trave*)
 τρίλ(ι)ες (τρίγλες, τρίγλιες): μπαρμπούνια

τρυγοκόφινο: κοφίνι για τόν τρύγο
 τσεκίινι: βενετικό χρυσό νόμισμα, ισοδυ-
 ναμεϊ με 103 ή 118 γαζέτες

ύπέρπυρο: νόμισμα, ισοδυναμεϊ με 0,378
 τής λίρας· τò 1567 ένα δουκάτο άντι-
 στοιχοϋσε σε 17 1/2 κρητικά ύπέρπυ-
 ρα (πρβλ. W. F. Bakker - A. Van
 Gemert, Κρητολογία 6 (1978), σελ.
 44).

ύψος: γύψος

φοντάς: πιθανότατα σακκούλι (λατ.
funda)

φρατόνος: Ίσως πηλοφόρι (βεν. *fraton*)

χαβιάρι: ταριχευμένα ώάρια ψαριών
 χαλικολογώ: χαλικιώνω, επιστρώνω με
 χαλίκια

χάλκιωμα: χάλκινο χειρικό σκεϋος

ψαρή: σταχτερή

ψαρόγαρος: σαρδέλλα παστή

ΧΡΥΣΑ Α. ΜΑΛΤΕΖΟΥ